

[Udenrigsministeren.]

USA ikke, og derved muliggjorde USA, at FN nu er repræsenteret i Den dominikanske Republik med henblik på at søge at finde frem til en politisk løsning af de spørgsmål, som i øjeblikket ulykkeligvis synes at give anledning til ret voldsomme militære opgør.

Hermed sluttede spørgsmålet, og spørgetiden var dermed til ende.

Den næste sag på dagsordenen var:

Tredje behandling af forslag til lov om ændring i fundats af 18. januar 1760 for Arne Magnussens Legat (Den arnamagnæanske Stiftelse).

(Anden behandling af lovforslaget (nr. 5) findes i tidenden sp. 5057, udvalgets tillægsbetænkning i tillæg B. sp. 753).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslaget sattes til behandling.

Dupont: Udvalget har holdt et møde efter lovforslagets anden behandling. Der er modtaget en henvendelse fra Bibliotekarsammenslutningen for de videnskabelige og faglige Biblioteker. Der er endvidere modtaget en række henvendelser fra enkeltpersoner og personkredse, ligesom amanuensis, cand. mag. Jørgen Raasted har haft foretræde for udvalget.

Den i udvalgets betænkning og af mig ved første behandling citerede redegørelse af professor Ludvig Holm-Olsen, Bergen, og professor Eyvind Fjeld Halvorsen, Oslo, er nu optrykt som bilag til tillægsbetænkningen, ligesom udvalgets medlemmer har fået tilstillet et brev fra den islandske professor Hreinn Benediktsson, dekan ved Reykjaviks universitet. Det er et meget sigende svar på professor Westergård-Nielsens oplysninger om undervisningsmetoder o. lign. ved Reykjaviks universitet.

Herefter indstiller udvalgets flertal, bestående af socialdemokratiets, det radikale venstres og socialistisk folkepartis medlemmer af udvalget og de ærede medlemmer hr. Erik Eriksen og hr. Per Møller, lovforslaget til vedtagelse uforandret.

Der har ikke, som det er fremgået af visse blade, været tale om telefon- og brev-

storm i anledning af det ærede medlem hr. Poul Møllers opfordring i TV i lørdags. I hvert fald har jeg konstateret, at vi i den socialdemokratiske gruppe kun har modtaget 2 breve, og de enkelte folketingsmedlemmer, man har henvendt sig til, har vel stort set fået 1-3 breve og telefoniske henvendelser i anledning af håndskriftsagen.

Der er endvidere tilgået folketingssekretariatet en lang række henvendelser. Der er i går og i dag indkommet et antal protester, som det af tidsmæssige grunde ikke har været muligt at foretage en fintælling af, men antallet kan skønsmæssigt anslås til 8.000. De tidligere til udvalget fremsendte protester udgør ca. 600, hvortil kommer de 1.178 protester, der er fremsendt af en række videnskabsmænd, arkiv-, biblioteks- og museumsfolk m. v., og sekretariatet anslår det samlede antal protester, der er modtaget, til knap 10.000.

Det er jo egentlig let at få folk til at skrive under på dette eller hint; det fremgår bl. a. af, at man i Sjællands Tidende på forsiden for mandag den 17. maj har en stor opfordring til at sende en sådan protest ind.

For flertallet står det imidlertid fast, at vi ønsker at skænke Island de i kriteriet nævnte håndskrifter, samt at der ikke er tale om ekspropriation, men udelukkende om at give islændingene de håndskrifter, der rettelig hører hjemme i Island, og som egentlig kun er i Danmarks eller Den arnamagnæanske Kommissions besiddelse i kraft af et testamente, der, hvis Island på daværende tidspunkt havde været selvstændigt, aldrig havde ladet håndskrifterne havne i Danmark.

Tilsyneladende er det ærede medlem hr. Poul Møller og Den arnamagnæanske Kommission kommet i et vist modsætningsforhold til hinanden. Modsetningen viser sig deri, at det ærede medlem nu har forladt tanken om, at der er tale om ekspropriation. I 1961 benyttede det ærede medlem grundlovens § 73 til at få lovens ikrafttræden udsat. Regeringen, der ikke mente, at der var tale om ekspropriation, fjøede det ærede medlem med hensyn til udsættelsen, men udelukkende for derved at vise sin villighed til forhandling. Det ærede medlem ændrede imidlertid holdning. I den konservative

[Dupont.]

presse kom det frem i følgende version — jeg beder om formandens tilladelse til et citat:

„Jeg opfordrer statsministeren til at foranledige, at lovforslaget, hvis det vedtages på onsdag, først træder i kraft, såfremt det godkendes ved en folkeafstemning af det danske folk. Kun i så fald kan der tales om en virkelig folkegave.“ På dette har den højtærede statsminister — efter at spørgsmålet blev gentaget i TV — givet følgende svar:

„I 1961 søgte Poul Møller kongens stadfæstelse af en i folketinget med stort flertal vedtagen lov vedrørende de islandske håndskrifter udsat til efter et nivalg under påskud af, at der forelå ekspropriation.

Regeringen anerkendte ikke, at der var tale om ekspropriation, men lod alligevel sagen vente til efter folketingsvalget i september 1964. Såfremt folketinget på onsdag atter med et flertal bekræfter ønsket om denne gave til Island, betragter regeringen forslaget som politisk færdigbehandlet hermed, medmindre grundlovens regler om folkeafstemning kan påberåbes. En af forudsætningerne herfor er, at der ikke er tale om ekspropriation.“

Det af den højtærede statsminister her afgivne svar siger klart og tydeligt, hvordan regeringens stilling er, samt at regeringen og dermed det flertal, der står bag forslaget, ønsker at få en afslutning på sagen. Der er ikke tale om ekspropriation, og sagen bør nu afsluttes ved lovforslagets vedtagelse, medens en folkeafstemning bør afvises, da det vil være til skade for hele ideen i en sådan afstemning, hvis der, hvad der let kan ske, ikke opnås de 30 pct. nej-stemmer af samtlige vælgere, som skal til for at forkaste forslaget.

Den arnamagnæanske Kommission kører nu frem med, at lovgivningen er i strid med grundlovens ekspropriationsbestemmelser, og der er fra kommissionen udsendt følgende erklæring, som jeg med formandens tilladelse gerne vil citere:

„Den arnamagnæanske Kommission beklager, at undervisningsministeren og folketingsudvalget ikke har villet tage hensyn til de synspunkter, kommissionen som an-

svarlig bestyrelse for Den arnamagnæanske Stiftelse har ment sig beføjet til at fremsætte, og som har fundet fuld støtte hos den samlede danske sagkundskab og dansk videnskab.

Kommissionen, der ifølge fundatsen har en klar pligt til at forvalte stiftelsen på en sådan måde, at retsreglerne respekteres, har på et møde enstemmigt vedtaget — dersom udleveringsloven vedtages — at søge dens grundlovmæssighed prøvet ved domstolene.“

Det er ikke rigtigt, når det hævdes i denne udtalelse, at der ikke er taget hensyn til sagkundskaben. Det er allerede påvist ved anden behandling, at der såvel fra den højtærede undervisningsminister som fra udvalgets formand, det ærede medlem hr. Poul Nilsson, har været gjort endog store anstrengelser for at få kommissionen og ikke mindst dens formand i tale. Det er også påvist, at folketinget er i sin grundlovmæssige ret til at ændre fundatsen og skænke håndskrifterne til Island, ligesom det er påvist, at forskningen kan fortsætte og det videnskabelige arbejde dermed videreføres.

Egentlig er jeg ked af, at jeg også i dag nødes til at drage sagkundskabens reelle hensigter i tvivl. Jeg har ellers stor respekt for videnskaben og de resultater, den når; men i spørgsmålet om de islandske håndskrifter er det alt andet end sagkundskab og videnskabelige og eksakte argumenter, der bringes i anvendelse. Det gælder specielt det islandske folks og det islandske universitets forhold. Det ses yderligere af den skrivelse, folketingsudvalget har modtaget fra professor Hreinn Benediktsson, der som svar på Århus universitets redegørelse om studieforholdene ved universitetet i Reykjavik påviser, at professor Westergård-Nielsens redegørelse ikke kan stå for en nærmere prøvelse. Den islandske professor skriver bl. a.:

„Da nogle af de oplysninger, der gives, enten ikke er i overensstemmelse med de faktiske forhold eller let kan føre til misforståelser, tillader jeg mig at fremlægge følgende rettelser og bemærkninger:

1) Studietiden til cand. mag.-eksamen er ikke ca. 4 år, som det hævdes, men mindst 6 år. . .

2) Til cand. mag.-eksamen har der fra

[Dupont.]

første færd været knyttet en specialeopgave, der i omfang og struktur svarer til f. eks. den specialeopgave, der er knyttet til dansk embedseksamen eller til cand. philol.-eksamen i Norge. . . .

3) Det er endvidere i uoverensstemmelse med sandheden, når det påstås, at „hverken ældre eller yngre sprogtrin i de andre nordiske sprog“ er en del af cand. mag.-eksamen. I tillæg til islandsk stilles der tværtimod krav både i gammelnorsk og enten gammelsvensk eller gammel-dansk (valgfrit); desuden både i gotisk og enten gammeltysk eller gammelengelsk (valgfrit). . . .

4) Det er ikke i overensstemmelse med sandheden, når det siges, at cand. mag.-eksamen „ikke giver ret til indlevering af disputats“. Af de 6 her henhørende doktorander fra de sidste 10 år har 2 haft magisterkonferens, 2 cand. mag.-eksamen og 2 en anden eksamen. . . .“

Endelig siges det — og det skal være det sidste, jeg citerer fra denne skrivelse:

„6) Det vil fremgå af ovenstående, at når det i bilaget hævdes, at cand. mag.-eksamen fra Háskóli Islands nærmest svarer „til forprøven i dansk ved danske universiteter“, så har den danske rigsdag dermed fået yderst vildledende oplysninger.“

Ja, dette er blot et enkelt uddrag af de misforståelser og mistolkninger og usaglige argumenter, der er fremført. Fra den såkaldte håndskriftskomité kan, som det er fremgået tidligere, fremføres endnu flere. Det er imidlertid opsigtsvækkende, at der er givet anledning til, at en islandsk professor kan udtale, at der er tale om, at det danske folketing har modtaget „yderst vildledende oplysninger.“

Det burde give det ærede medlem hr. Poul Møller anledning til at tage sin fremgangsmåde op til revision. Et krav om folkeafstemning harmonerer jo heller ikke med, hvad det ærede medlem udtalte til Kristeligt Dagblad den 30. september 1964, da rege-

ringen havde bebudet genfremsættelsen af lovforslaget; med formandens tilladelse vil jeg komme med et citat:

„Hvis der denne gang i folketinget bliver flertal for håndskrifternes udlevering og der — som bebudet — er tale om uændret lovforslag, må man affinde sig hermed. Der er så i hvert fald ikke mulighed for yderligere udskydelse af afgørelsen. De statsretlige muligheder er opbrugt. De civilretlige skal jeg ikke udtale mig om.“

Dette citat viser klart, at det ærede medlem har ændret standpunkt.

Det er nu på tide, at folketinget sætter tingene på plads. Det hele drejer sig om for udleveringsmodstanderne at forhale afgørelsen og så yderligere splid til skade for det politiske klima ikke bare i Danmark, men, hvad der er endnu værre, i Norden og i et godt forhold til Island. Der trænges til, at videnskabsmændene i Det arnamagnæanske Institut falder til ro i en forskning, der uanset udleveringen kan foregå uhindret på grundlag af affotograferingen og gennem det samarbejde, der fortsat må bestå mellem det danske og det islandske universitet. Det flertal, der kan skabes i folketinget for udleveringen, har ved sin holdning og ved hele sin tværpolitiske karakter vist, at der i Danmark er en vilje til samarbejde med Norden og specielt med Island, hvem vi af ganske hjerte under denne gave, ikke mindst da den rettelig hører hjemme dér. Denne nordiske og dansk-islandske ånd burde man fra konservativ side være med i. Det er altid let at pukke på sin ejendomsret til det ene eller det andet; i dette tilfælde bør man også se på det forhold, at håndskrifterne er skrevet af og for islændingene, der nu som før har en stærk veneration for den gamle nordiske kultur.

Den ånd bør også ungdommen forstå. Når det sikres, at forskningen kan løbe videre, når det sikres, at der skabes yderligere sammenhold og samarbejde i Norden og med det islandske folk, ja, da bør man

[Dupont.]

give med et glad sind og ikke fortsat søge at trække denne sag ud til skade for det gode forhold.

Sagkundskaben, videnskaben, må bringes til at forstå, at der til gode forskningsmuligheder også hører samarbejde og forståelse. Hvis vi i Danmark, i Island, ja, i hele Norden ikke kan gå foran i en sag som denne, da er det galt fat med den humanistiske forståelse og den samarbejdets etik, de nordiske folk står for.

Ib Thyregod: Behandlingen af lovforslaget om de islandske håndskrifter nærmer sig nu sin afslutning her i folketinget. I venstres gruppe var der i 1961 enighed om, at det var en yderst uheldig fremgangsmåde, som blev anvendt fra regeringens side i forbindelse med fremsættelsen af dette lovforslag, og denne enighed gjaldt uanset, at der dengang som nu var delte opfattelser vedrørende spørgsmålet om lovforslagets fremme. Også dengang delte venstre sig i to mindretal. Det ene mindretal, som gik ind for lovforslaget — det var i udvalget repræsenteret af de ærede medlemmer hr. Erik Eriksen og hr. N. Chr. Christensen — udtalte dengang:

„Udvalget har været stillet over et diktat, og det er lidet hensynsfuldt over for folketinget, for ikke at bruge stærkere ord.“

Når jeg nævner dette, er det for at markere, at allerede i 1961 fandt vi den fremgangsmåde, som her var anvendt, yderst uheldig. Jeg minder om, at året 1961 var det år, hvor folketingets økonomiske virksomhed på mange måder blev sat ud af spillet; det var det år, organisationerne satte deres præg på lovgivningen på det økonomiske område, og hvor der derfor fremkom en betydelig uligevægt i økonomien herhjemme, som senere resulterede i omsforliget i 1962 med saneringen af vor økonomi. Det var dengang, man første gang betegnede folketinget som et gummistempel, der blot skulle sættes på de lovforslag, som forelå fra anden side.

Dette uheldige forelås også i håndskriftsagen, hvor man, som jeg tidligere har omtalt, førte hemmelige forhandlinger og fremsatte et lovforslag, som der intet kunne ændres i på grund af de forhandlinger, der

var ført. Jeg mener, at både dengang og nu burde en forhandlingsløsning, hvori også den Den arnamagnæanske Kommission skulle have været inddraget, have været valgt.

Jeg skal i øvrigt ikke gentage de argumenter, der har været fremført; jeg skal heller ikke polemisere mod det ærede medlem hr. Dupont, som jeg synes her ved tredje behandling fremsatte temmelig uforsonlige betragtninger om denne sag. Jeg skal blot nævne, at venstres gruppe nu som i 1961 er delt i 2 grupper, således at 2 af udvalgsmedlemmerne, de ærede medlemmer hr. Erik Eriksen og hr. Per Møller, går ind for, at man stemmer ja til lovforslaget, medens det ærede medlem hr. Per Federspiel og jeg anbefaler at stemme nej til det foreliggende lovforslag.

Efter alt, hvad der foreligger for os nu i dag, må man regne med, at dette lovforslag vil blive vedtaget her ved denne tredje behandling, men da vi i mellemtiden har fået at vide med sikkerhed, at der vil blive ført en retssag mod staten fra kommissionens side, vil jeg gerne have lejlighed til her ved afslutningen at fremsætte nogle bemærkninger til den højtærede justitsminister angående de juridiske betragtninger, han fremførte ved anden behandling, og at stille et par enkelte spørgsmål til den højtærede undervisningsminister og til den højtærede udenrigsminister.

Den højtærede justitsminister refererede sidste gang, ved anden behandling, det spørgsmål, som vi drøfter her, hvorvidt der foreligger en ekspropriationslov, og herom har vi forskellig opfattelse — jeg mener fortsat, som i 1961, at der foreligger en ekspropriation — og endelig spørgsmålet om, hvad dette betyder juridisk under en eventuel retssag.

Den højtærede justitsminister citerede professor Ross' „Dansk statsforfatningsret“ og fhv. professor Poul Andersens „Dansk forfatningsret“ side 754 og 755. Til det sidste vil jeg kun gøre den bemærkning, at så vidt jeg kan løse dette værk, går professor Poul Andersen ind for, at der er en mulighed for domstolene for at pådømme ikke alene spørgsmålet om, hvorvidt der foreligger lovlig ekspropriation ud fra et erstatnings-synspunkt, men også ud fra spørgsmålet om almenvellet. Han nævner, at der er

[Ib Thyregod.]

sket en ændring i højesterets praksis fra den første afgørelse i 1913 til en senere afgørelse i 1921 og den praksis, som følger efter, hvor man er gået ind for, at højesteret har prøvelsesret også vedrørende dette spørgsmål.

Jeg minder om, at selv om vi ikke herhjemme har haft tilfælde, hvor lovgivningen er blevet kendt grundlovsstridig, findes der jo i andre lande adskillige eksempler herpå. Vi kender det fra Tyskland, hvor bestemmelser om sambeskatning blev kendt forfatningsstridige, og vi kender adskillige eksempler fra USA. Derfor er det ikke et teoretisk spørgsmål, vi her diskuterer.

Jeg vil også som den højtærede justitsminister nævne professor Poul Andersens betragtning i Ugeskrift for retsvæsen 1961, side 151, hvor han siger, at den pågældende samling håndskrifter ikke har nogen økonomisk værdi som sådan, fordi man ikke kan sælge den efter fundatsen. Jeg er noget i tvivl om rigtigheden af dette synspunkt, men i hvert fald gælder dette ikke med hensyn til den pengeformue, som kommissionen også ejer, og som vi ved skal overføres til den islandske del af samlingen. Jeg vil også i den forbindelse nævne, at professor Poul Andersen det anførte sted udtrykkeligt siger, at det er ikke universitetet, ikke staten, der er ejer — for universitetet kan måske siges at være så nær staten, at der ikke er nogen forskel — men det er en selvstændig stiftelse, der har denne ejendomsret.

Disse betragtninger har jeg villet fremføre, da der ikke har været mulighed for at komme ind på dem under udvalgsbehandlingen mellem anden og tredje behandling.

Med henvisning til den retssag, som er bebudet, spørger jeg den højtærede undervisningsminister: hvorledes stiller regeringen sig til spørgsmålet om at udskyde udlæveringen af, overrækkelsen af disse håndskrifter, indtil den endelige afgørelse i retssagen foreligger? Jeg mener, at det må være rigtigt, at man ikke foregriber afgørelsen ved på et tidligere tidspunkt at udlævere de håndskrifter, som ejes af Den arnamagnæanske Kommission, men at man afventer afgørelsen i den sag, som nu vil blive anlagt ved østre landsret, og som formentlig bliver ført videre til højesteret.

Endvidere vil jeg spørge den højtærede udenrigsminister: hvorledes er stillingen med hensyn til den traktat, som er vedhæftet lovforslaget? Efter lovforslagets § 4 bemyndiges den danske regering til at afslutte en overenskomst med Island om overgivelse af de pågældende håndskrifter, og så står der i traktatens artikel 1:

„Så snart den ved dansk lov af om ændring i fundats bestemte deling af stiftelsen i to afdelinger er gennemført, overføres de håndskrifter og arkivalier, der skal forvares og forvaltes af Islands universitet, til Island.“

Også her mener jeg, at man ikke bør foregribe afgørelsen, men afvente udfaldet af den retssag, der nu vil blive ført. Situationen er jo den, at statsret og folkeret er to forskellige retssystemer, og at vi nødvendigvis skulle komme i den situation, at vi folkeretligt havde forpligtet os, uden at der foreligger en endelig domstolsafgørelse vedrørende lovgivningens statsretlige gyldighed. Derfor vil jeg mene, at man også bør udskyde den endelige indgåelse af denne traktat.

Til sidst vil jeg gerne gøre et par enkelte bemærkninger vedrørende spørgsmålet om folkeafstemning, som jo har været drøftet i mellemtiden. Jeg har allerede ved anden behandling redegjort for mit synspunkt herom, men vil gerne føje til, at man efter grundloven har valget mellem at begære stadfæstelsen af et lovforslag udskudt efter ekspropriationsbestemmelsen eller at begære det sendt til folkeafstemning. Den samme drøftelse: skal vi anvende ekspropriationsbestemmelsen, eller skal vi gå til folkeafstemning, havde vi, da vi i sin tid havde jordlovsforslagene fremme, og da de blev sendt til folkeafstemning. Også her kunne man diskutere: skulle det være ekspropriationsbestemmelsen, eller skulle det være folkeafstemningsbestemmelsen, der skulle anvendes? I tilfældet med jordlovene anvendte man folkeafstemning, men jeg vil gerne udtrykkeligt nævne, at de lovforslag, som indeholdt ekspropriationsbestemmelser, ikke var til folkeafstemning, det var de såkaldte planlægningslove.

Man kan altså vælge imellem, om man under henvisning til ekspropriationsbestemmelsen vil begære stadfæstelsen udskudt, eller om man vil begære folkeafstemning;

[Ib Thyregod.]

efter min opfattelse kan man ikke anvende begge fremgangsmåder efter hinanden, man må vælge, og når man som jeg har taget det standpunkt at begære lovforslagets stadfæstelse udskudt efter ekspropriationsbestemmelsen, kan jeg ikke gå ind for en folkeafstemning.

Må jeg også i denne forbindelse have lov til at henvise til professor Poul Andersens artikel i Politiken for den 18. maj 1961, som jeg har været inde på ved anden behandling — jeg beder om tilladelse til et citat —:

„Når det fastholdes, at udlevering af håndskrifterne i overensstemmelse med lovforslaget vil være ekspropriation, kan der ikke blive tale om den af professor Ross foreslåede folkeafstemning. Dette fremgår af grundlovens § 42, stk. 2.“

Poul Møller: At den konservative folketingsgruppe er imod dette lovforslag, har jeg jo mange gange redegjort for her i det høje ting, og jeg skal undlade at komme ind på alle de betragtninger, vi har drøftet vedrørende dette lovforslag siden 1961. Det er almindelig bekendt, dels at vi betragter lovforslaget som mangelfuldt tilblevet, dels at vi mener, det i sin udformning lider af sådanne mangler, at det åbner for strid igen imellem Danmark og Island om lovens fortolkning; dels mener vi, at det er for vidtgående med hensyn til udlevering fra danske samlinger, dels mener vi, det er betænkeligt at splitte samlinger, der danner grundlag for videnskabelig forskning, og endelig har vi, som det ofte er blevet fremført, respekt for testamentariske dispositioner.

Da folketinget i sidste uge behandlede dette lovforslag ved anden behandling, forkastedes et ændringsforslag om, at man i hvert fald beholdt Flatøbogen og Codex regius af Eddadigtene her i landet. Dette blev stemt ned af flertallet, og flertallet vedtog endvidere, at sagen skulle afgøres nu, og flertallet vedtog endelig, at der skulle finde en fortsat udvalgsbehandling sted. Man kan i og for sig sige, at disse to sidste vedtagelser strider lidt imod hinanden, hvis udvalgsbehandlingen skulle have været en realitetsbehandling. Derfor skete der også det, at udvalgsbehandlingen blev en ren

formalitet. Efter at en deputation var mødtaget og havde været inde i 8-10 minutter, meddelte udvalgets formand, at der skulle afgives tillægsbetænkning, og han henviste til den folketingsbeslutning, der var truffet ved anden behandling, som flertallet fortolkede på den måde, at der nu ikke længere var nogen mulighed for en realitetsforhandling om lovforslagets tekst, om dets indhold, om udleveringens omfang o. s. v. Dette måtte skuffe alle os, der havde håbet på, at man endnu i den tolvte time kunne nå frem til en realitetsbehandling af disse problemer, nå ind til en virkelig reel diskussion.

Dagen efter anden behandling afgav udvalget tillægsbetænkning. Udvalgsrådet indkaldtes med få timers varsel, uden at mennesker udefra fik nogen mulighed for på ny at henvende sig til udvalget med deres synspunkter eller at fremsætte forslag til denne sags løsning. 15 minutter var det, der blev os beskåret af udvalgsbehandling mellem anden og tredje behandling i en sag af denne betydning og i en sag, der kalder så meget på følelser og lidenskaber også i det danske folk. Det må vi beklage.

Vi må ligeledes beklage, at vi ikke fik svar på det spørgsmål, vi stillede om, hvorvidt man ville udskyde lovens ikrafttræden, indtil det grønlandske landsråd havde haft lejlighed til at udtale sig om Flatøbogens udlevering. Dette blev afvist, og vi protesterede mod betænkningens afgivelse.

Jeg vil gerne sige her, at formålet med udvalgsbehandling mellem anden og tredje behandling, efter at landstinget blev afskaffet, klart må være, at en realitetsbehandling kan finde sted mellem anden og tredje behandling. Det kan ikke være sådan, at man kun betragter det som en formalitet; så er der intet vundet ved, at vi har afskaffet landstingsbehandlingen og ladet den afløse af en udvalgsbehandling mellem anden og tredje behandling. Vi måtte derfor protestere imod formandens fremgangsmåde. Vi vil i dag også sige, at denne fremgangsmåde, denne afskæring af nye realitetsforhandlinger, har været med til at påvirke mange mennesker i vort land og mange i den konservative folketingsgruppe til at tage det standpunkt, vi tager her ved tredje behandling.

[Poul Møller.]

Lovforslaget er her ved tredje behandling identisk, fuldstændig identisk med det forslag, der blev gennemført af folketingsflertallet i 1961. Der er ingen forskel, ikke et komma er rettet, ikke en ændring er foretaget. Det ærede medlem hr. Dupont udtalte, at når man i sin tid fra regeringens side gik med til at udskyde denne sag, indtil folketingsvalget var afholdt, så var det, fordi man ville vise villighed til ny forhandling om sagen. Vi har ret til at sige, at denne villighed ikke har været til stede siden lovforslagets fremsættelse i oktober måned. Vi har vist vilje til at prøve på at nå frem til et forhandlingsresultat, men flertallet har afvist enhver ændring, enhver tilføjelse, enhver beskæring af dette forslag i alle enkeltheder og som helhed.

Efter anden behandling er det, omend — som det ærede medlem hr. Dupont meddelte — ikke til de socialdemokratiske medlemmer af det høje ting, så til andre af tingets medlemmer myldret ind med protester, og til det udvalg, der var så rask til at afslutte sit arbejde dagen efter anden behandling, er der, som det er meddelt, kommet 8.000 protester efter anden behandling — ganske spontant fra lørdag aften, kan vi vel sige, og frem til denne onsdag. Jeg kan yderligere oplyse, at medlemmerne af den konservative folketingsgruppe har modtaget 8.000-9.000 protester imod dette lovforslags gennemførelse, og jeg tror, der er mange medlemmer af det høje ting, der har fået mange henvendelser fra borgere om dog i sidste øjeblik at tage hensyn til berettigede indvendinger.

Det er klart, at vi, der i sin tid tog initiativ til at få denne sag udskudt, havde det håb, som også det ærede medlem hr. Dupont omtalte, nemlig at regeringen ville være villig til at forhandle, når folketingsvalget var overstået og vi mødtes på ny, og når vi også havde fået en ny undervisningsminister. Vi har ikke mødt en sådan forhandlingsvilje. Vi havde håbet på, at i hvert fald disse protester, der nu kommer ind, ville have givet — og vi håber stadig, at de måske kan give — mulighed for en ny forhandling.

Kunne det ikke lykkes, så havde vi håbet på en bred tilslutning til ønsket om en folkeafstemning. Helt uanset juridiske be-

tragtninger er det jo givet, at folketingsret kan med sit flertal, hvis flertallet er enig om det, vedtage, at en lov ikke træder i kraft, medmindre den er blevet godkendt ved en folkeafstemning. Derfor er der intet statsretligt i vejen, det har intet at gøre hverken med § 73, stk. 2, eller med § 42 i grundloven.

Man har fra flertallets side talt om, at vi skulde skabe en folkegave til det islandske folk. Var der dog ikke rimelighed i, at man havde fulgt vor opfordring til i fællesskab at enes om, at denne lov først skulle træde i kraft, når folket, der skal give gaven, har talt og har haft lejlighed til at ytre sig om den? Jeg rettede i mandags en sådan opfordring til statsministeren — det ærede medlem hr. Dupont var så elskværdig at citere den her fra talerstolen — og jeg gjorde det ikke mindst i håb om, at statsministeren ville se positivt på den efter de udtalelser, statsministeren lod falde i fjernsynet lørdag aften, hvor han — jeg beder om tilladelse til et citat — udtalte:

„Bliver der folkeafstemning, så skal den ikke blive modtaget med surhed fra vores side. Vi vil søge denne afstemning hævet op over det partipolitiske. Vi vil opfordre vælgerne til at stemme for eller imod eller undlade at stemme efter deres overbevisning, efter deres nordiske overbevisning. Dette skal være en nordisk tilkendegivelse og ikke en partipolitisk manifestation.“

Jeg kunne i og for sig være enig med statsministeren i disse betragtninger, og jeg havde derfor også håbet på, at statsministeren ville bidrage til, at vi kunne enes om at foretage denne folkeafstemning. Men som ærede medlemmer ved, har den højtærede statsminister afvist denne opfordring, og det beklager jeg dybt.

Men derfor er det jo alligevel det, som flertallet kalder en folkegave, der er tale om; derfor er det alligevel et spørgsmål, om man ikke skal lade folket tale i denne sag. Efter § 42 i grundloven har et mindretal på 60 medlemmer af dette høje ting ret til at kræve et lovforslag udsendt til folkeafstemning, når det er vedtaget af et flertal her i tinget.

Det ærede medlem hr. Dupont har hæftet sig ved min udtalelse til Kristeligt Dagblad i september 1964. Jeg må sige, at jeg var

[Poul Møller.]

ikke klogere, end at regeringen havde accepteret, at der her var tale om tvangsmæssig ejendomsafståelse, idvengang man i 1961 bød sig for vort krav om udsættelse, og jeg var ikke klogere i september 1964, da det nye lovforslag endnu ikke var blevet fremsat. Under udvalgsbehandlingen har vi imidlertid flere gange stillet den høje regering det spørgsmål, om man betragtede forslaget som ekspropriation eller ikke ekspropriation, og regeringen har udtalt, at den ikke betragter forslaget som ekspropriation. Herved er der sket en ændring i forhold til den faktiske bedømmelse, vi havde, da man gik med til udskydelse. Man betragter altså stadig fra flertallets side — det blev også mange gange fremhævet af det ærede medlem hr. Dupont — dette som værende et ikke ekspropriativt indgreb i ejendomsretten.

Vi vil da og har da ret til — her kan jeg henvise til professor Ross' artikel i Ugeskrift for Retsvæsen den 21. maj 1961 — hvis statsministeren, hvis regeringen, hvis flertallet betragter det som værende et ikke ekspropriativt indgreb, at anvende grundlovens § 42 og forlange en folkeafstemning. Vor opfattelse, et mindretals opfattelse af, hvorvidt der foreligger ekspropriation eller ikke ekspropriation, er ikke afgørende for anvendelsen af det retsmiddel, mindretallet må bruge; herfor er alene flertallets opfattelse afgørende.

Men jeg vil gerne føje til, at dette lovforslag jo også indeholder indgreb, der er — også efter vor opfattelse — af ikke ekspropriativ karakter, hvor det ikke drejer sig om tvangsmæssig ejendomsafståelse, nemlig for så vidt angår statens egne samlinger i det kgl. bibliotek. De skindbøger, der skal udleveres af det kgl. biblioteks ejendom, er statens ejendom. Her drejer det sig ikke om ekspropriation, og her må mindretallet naturligvis være i sin ret til at forlange folkeafstemning. Det er også fremgået af lovfortolkningerne af grundlovens § 42, at det, at man i en lov sammenblander ekspropriative med ikke ekspropriative bestemmelser, ikke kan berøve mindretallet muligheden for at anvende folkeafstemningsadgangen efter grundlovens § 42.

Folkeafstemning er derfor både en stats-

retlig og en naturlig udgang. Bedst ville det have været, om vi havde kunnet enes om at gennemføre en sådan folkeafstemning. Men jeg vil gerne opfordre de medlemmer, som eventuelt stemmer ja til lovforslaget, til at overveje, om de ikke selv alligevel burde tilslutte sig folkeafstemningsønsket, fordi det dog kan betyde noget, at de accepterer folket og vælgerne som de eneafgørende for, hvorvidt der skal udleveres en gave fra det danske folk til det islandske folk af det omfang, som lovforslaget her er udtryk for. Jeg ville synes, at det var en rimelig konsekvens af deres egne betragtninger om de folkelige synspunkter, at de gik med til en sådan folkeafstemning. De kan jo gøre det enkeltvis eller gøre det samlet. Jeg vil gerne sige, at det ærede medlem fru Ellen Strange Petersen har en liste, hvor alle de medlemmer kan tegne sig, som ønsker det, medlemmer, som ønsker en folkeafstemning om denne sag.

Den konservative folketingsgruppe er, som jeg nævnte det ved anden behandling, stadig villig til forhandling, vi er stadig villige til en realitetsbehandling af dette lovforslag, som kan finde sted, uden at vi skal være bundet af et løfte, der er givet i 1961 af den daværende regering. Vi fremhævede ved anden behandling, at vi er rede til at forhandle med flertallet om en nordisk, en fælles nordisk løsning af denne sag — det vil jeg gerne fremhæve her — hvis folkeafstemningens nordiske perspektiv, som statsministeren omtalte, skal komme frem. En fælles nordisk løsning er vi villige til at arbejde med på, og vi er også villige til, hvis dette skulle blive afvist, at arbejde for, at samlingen gøres til dansk-islandsk fælleseje, således som den daværende regering i 1954 arbejdede for. Vi ville i og for sig betragte det som en rimelig løsning på en række diskussioner mellem Danmark og Island om denne sag, at den blev løftet op over det nationale, og at vi skabte et fællesskab og et fælleseje om denne sag i respekt for og i fuld opfyldelse af den fundats, der blev stadfæstet i 1760.

Skulle vi ikke kunne komme igennem med dette synspunkt, har vi endelig som det tredje henstillet til flertallet, på samme måde som Den arnamagnæanske Kommission har gjort det, at overveje, hvorvidt

[Poul Møller.]

man kan fastslå kriteriet enklere og klarere end det, der nu findes i lovforslaget, således at kun det, der er erhvervet i Island af Arne Magnussen, skal udleveres fra den arnamagnæanske samling. Det turde synes at være et rimeligt synspunkt, hvis man overhovedet ønsker at give en gave til Island, at denne gave koncentrerer om de håndskrifter, Arne Magnussen erhvervede i Island, og ikke de håndskrifter, han erhvervede i Norge, Danmark, Holland og andre steder.

Jeg har gerne igen villet fremsætte disse synspunkter som grundlag for en forhandling imellem os. Ønsker flertallet en forhandling nu, kan det — og det ved man — foranledige denne tredjebehandling afbrudt, så en sådan forhandling kan finde sted. Ønskes denne forhandling ikke, og vedtages lovforslaget, skal jeg henstille til ærede medlemmer at tegne sig på den liste, der er fremlagt hos det ærede medlem fru Ellen Strange Petersen, således at folket får lejlighed til at tage stilling til denne gave.

Helveg Petersen: Jeg har ikke særlig meget at føje til det, jeg sagde ved anden behandling af lovforslaget. Det er i det hele taget mit indtryk, at det ikke er muligt for os at tilføre debatten væsentligt nyt. Jeg tror, folketingets medlemmer nu hver for sig har gjort op, hvilken stilling de vil tage ved den endelige afstemning, og alt tyder på, at der er et stort flertal for, at aflevering finder sted på det foreliggende grundlag.

Må jeg sige til det ærede medlem hr. Poul Møller, at det forekommer mig, at det ærede medlem vil fortsætte kampen hinsides det rimelige. Det ærede medlem har fra første færd bekæmpet dette lovforslag med megen iver og med meget talent, og på ethvert tidspunkt har det ærede medlem betjent sig af samtlige forhånds-værende muligheder. I 1961 fik det ærede medlem sagen udskudt ved at henvise til, at der var tale om ekspropriation. Det blev så vidt mig bekendt ikke anerkendt fra regeringens side, at det var ekspropriation, men man indvilligede i at udsætte sagen. Nu ønsker det ærede medlem folkeafstemning, uanset at ekspropriationslove ikke kan bringes til folkeafstemning, og det ærede

medlem henviser til grundlovens § 42. Det ærede medlem hr. Ib Thyregod har taget en klar stilling til dette forhold, idet han går imod en folkeafstemning.

Det ærede medlem hr. Poul Møller nåede en klimaks gennem den appel, det ærede medlem forleden aften rettede til seerne. Jeg fik nu at vide, at det ærede medlem og hans gruppes medlemmer havde modtaget ca. 10.000 henvendelser, og der er i sekretariatet modtaget 8.000; skal vi sige, at der i alt er kommet 20.000 protester. Der var ved valget i 1964 ca. 2.840.000 vælgere, så der er altså protesteret af mindre end 1 pct. Jeg siger ikke, at det ikke er et stort tal, men det er dog i forhold til antallet af vælgere et såre beskedent tal, og vi må også huske, at det ikke er så forfærdelig svært at få folk til at protestere.

Jeg synes, det ærede medlem skulle efterleve det synspunkt, han gav udtryk for i en udtalelse til Kristeligt Dagblad — det var den, det ærede medlem hr. Dupont citerede for et øjeblik siden — nemlig at hvis der atter var et flertal i folketinget, måtte man affinde sig dermed, og at de statsretlige midler var opbrugt.

Der er ikke under behandlingen af lovforslaget kommet oplysninger frem, som på nogen måde giver anledning til at ændre i kriteriet, og jeg tror ikke, at en længere udvalgsbehandling mellem anden og tredje behandling her i salen ville have ført til noget nyt. Jeg kan ikke lade være med — for jeg synes, det må stå helt klart — endnu en gang at henvise til, hvad den største kapacitet med hensyn til den islandske håndskriftforskning, professor Jon Helgason, har fastslået, nemlig at forskningen kan udvikle sig videre. Der er ikke igennem de forsøg, der er gjort på at rokke ved hans betragtninger, opnået noget som helst; hans synspunkt står usvækket.

Det er rigtigt, at modstandernes holdning i høj grad har været præget af uligevægt. Det ærede medlem hr. Dupont henviste i den forbindelse til „Fakta om håndskrifterne“, og jeg skal ikke give mig til at citere de fejl, der findes her. Men jeg vil minde om professor Westergård-Nielsens inkonsekvente holdning, om den modsætsætning, der er imellem, hvad han sagde i 1952, og hvad han siger nu. Hvor han i 1952 sagde, at det kunne medføre en frugt-

[Helveg Petersen.]

bar udvikling, at man havde to centre i Norden, hvor man studerede de islandske håndskrifter, taler han nu om de uheldige følger af at få disse to centre. Den slags ting er ikke med til at skabe tillid til argumenter fra den side.

Jeg kan hertil føje, at den skrivelse, vi nylig har modtaget fra Islands universitet, heller ikke på nogen måde er en støtte for argumentationen — tværtimod.

Jeg understregede ved anden behandling, at med de forudsætninger, der var opstillet i betænkningen og i selve lovforslaget, var der skabt et grundlag for en videre behandling af sagen, som må kunne tilfredsstille videnskabsmændene. Det må være betryggende, at alle håndskrifter, der udleveres, efter at de er blevet restaureret, hvis de trænger til det, bliver fotokopieret, at der kommer flere stipendier til rejser til forskere, at mulighederne for udveksling af håndskrifterne styrkes, og at den endelige udleveringsliste skal fastlægges af et udvalg bestående af to forskere fra hvert land med mulighed for, at en internationalt kendt forsker fungerer som opmand i tvivlstilfælde. Det er, som om man glemmer denne række af betingelser og forudsætninger, der sikrer en rolig afviklingsperiode, hvor parterne i en mere afspændt atmosfære end den, vi nu er i, kan diskutere tingene sagligt. Jeg kan ikke se, at det er muligt på forhånd at opstille en nøjagtig fortegnelse over de håndskrifter, der skal omfattes af en aflevering. Det er vel i realiteten det, modstanderne af aflevering af håndskrifterne ønsker og sigter efter.

Jeg har forstået, at det, man er ængstelig for, er, at der på forhånd er nogen som helst uklarhed over, hvad udleveringen omfatter. Meningen må altså være, at man vil have alt udførligt gennemarbejdet og fastlagt. Jeg tror ikke, det er en fremgangsmåde, der lader sig realisere. Det er i hvert fald ikke en fremgangsmåde, der gør det muligt at komme igennem inden for en begrænset tid.

Må jeg så til det ærede medlem hr. Poul Møller sige, at jeg er principielt tilhænger af folkeafstemning, tilhænger af, at dette princip skal anvendes hyppigere, og jeg ville ikke have det mindste at indvende mod folkeafstemning i en sag som denne, hvis sagen ikke var blevet behandlet, som

sket er. Vi må ikke glemme, at vi har haft en periode på henvend 4 år, hvor der har været lejlighed til at gennemdrøfte sagen ude blandt vælgerne, hvor kandidaterne har haft rig adgang til at redegøre for det synspunkt, de går ind for, og hvor vælgerne også har haft lejlighed til at give udtryk for den indstilling, de har. Hvis det ærede medlem i 1961 i stedet for at foreslå lovforslaget udskudt med henvisning til § 73 i grundloven havde foreslået en folkeafstemning, ville jeg have stemt derfor; men det ærede medlem må ikke forlange, at vi, der er tilhængere af aflevering af håndskrifterne, efter at der er gået så lang en periode, som der er, og i hvilken denne sag har været behandlet, skal træde til og kræve folkeafstemning sammen med det ærede medlem, der først nu rejser dette krav. Det ærede medlem må have os undskyldt, når vi ikke ud af denne handling kan se megen kærlighed til eller interesse for folkeafstemningsprincippet. Det er jo det ærede medlems hensigt gennem en folkeafstemning at udvirke en forhindring af, at denne sag løses. Når det ærede medlem taler — næsten patetisk — om, at det, når der er tale om en folkegave, bør bekræftes af en folkeafstemning, kunne man næsten, hvis man ikke vidste andet, tro, at det ærede medlem var positivt indstillet over for, at denne folkegave skulle ydes. Det ærede medlem går jo imidlertid ud for at bekæmpe det forslag, der her foreligger, og jeg nærer ikke den mindste tvivl om, at det ærede medlem med de evner, der er ham betroet, og med den stærke appel til egeninteresser, besidderglæden, som han går ind for, nok skal få held til at vinde tilslutning i kredse, der har meget snæver forbindelse med håndskrifterne.

En ting skal jeg føje til. Selv om vi nu fik en folkeafstemning, står den mulighed jo stadig tilbage, at der bliver rejst sag. Der foreligger jo intet om, at Den arnamagnæanske Kommission, der forbereder et sagsanlæg, vil opgave denne tanke, selv om der kommer en folkeafstemning, som giver et positivt resultat. Det vil også med den motivering, man har givet, være vanskeligt at bøje af, når man ikke vil bøje sig for et stort folketingsflertal. Hvorfor skulle man så bøje sig, fordi nogle hundrede tusinde vælgere, som man ikke tillægger sagkundskab, vil udtale sig for aflevering? Jeg kan

[Hølvæg Petersen.]

ikke se, hvordan det skal kunne ske. Så er vi lige vidt. Det er en forhaling af tingene, der er tale om.

Jeg vil igen minde om den særlige situation, det drejer sig om. Vi har en anden nation med i alt, hvad vi foretager os her. Det drejer sig om vort forhold til Island, vort forhold til et lille folk, med hvilket vi gennem seks århundreder har haft statsfællesskab, et folk, vi ønsker at udbygge den gode forbindelse til, og som vi ønsker at udbygge venskabet med. Det drejer sig nu for os om at tage en historisk beslutning, der viser, at det nordiske samarbejde for Danmark ikke blot er noget, vi bekender os til i højtidelige stunder, men noget, vi vil ofre noget for, yde noget til. Jeg føler det, der sker, som en historisk beslutning, en beslutning, vi skal tage på baggrund af vor følelse af, hvad der er Islands historiske og moralske ret.

Jeg anbefaler, at man stemmer for lovforslaget.

Aksel Larsen: Det er så rigtigt, som det er sagt, at chancerne for, at der tilføres sagen nye momenter gennem denne debat ved tredje behandling, er små. Det er dog rimeligt forud for den endelige afstemning her i tinget kort at fastslå den opfattelse, at nedskrivningen eller afskrivningen af de nordiske folks kulturarv og tidligste historie er det islandske folks stordåd, og håndskrifterne bør alene af den grund være islandsk eje. Hertil kommer, at den arnamagnæanske samling i sin tid testamenteredes til det universitet, som på én gang var Danmarks og Islands. Nu, hvor Island har sit eget universitet og kan sikre såvel udstrakte forskningsmuligheder som betryggende opbevaring af de uerstattelige klenodier, taler alle billighedshensyn dog for, at en meget betydelig samling af håndskrifter tilbageføres til Island.

Den henvendelse, folketingsudvalget netop har modtaget fra Islands universitet, underbygger denne opfattelse og korrigerer

i nødvendigt omfang de beklagelige ringeagtssytringer, der også af professorer her i Danmark er fremsat vedrørende Islands universitet og den islandske forsknings stude og muligheder. Hvis henvendelsen var kommet os i hænde, før udvalget holdt sit sidste møde, var den givetvis blevet optrykt som nødvendigt bilag til tillægsbetænkningen. Jeg henstiller, at dette alligevel sker, omend af praktiske grunde formentligt først efter, at behandlingen i folketinget er afsluttet.

Det er en forudsætning, at intet håndskrift overleveres til Island, før det, i det omfang det ikke allerede er sket, restaureres og konserveres omhyggeligt samt fotokopieres, således at der vil foreligge fotokopier til brug for forskningen.

Jeg ser, at man har gentaget påstanden om, at forskningen er hjælpeløs, hvis den kun skal arbejde med fotokopier, og beklager at måtte hævde, at denne påstand er lige så grundløs som adskillige andre påstande, som er fremsat af kredse, der er modstandere af det, man efter ønske kan kalde Danmarks gave til Island eller bodelingen mellem Island og Danmark. I langt de fleste tilfælde vil fotokopier være mere anvendelige for forskningen end originalerne. Hertil kommer, at det jo også er en forudsætning, og at der foreligger betryggende aftaler herom, at håndskrifterne fremtidig som hidtil kan udlånes mellem Island og Danmark, at man altså i de tilfælde, hvor det måtte være påkrævet, vil kunne forske også med støtte af originalhåndskrift, det være sig i København eller i Reykjavik.

Jeg beklager, at man fra regeringens og folketingsflertallets side ikke har villet tillade en anden sagsbehandling af lovforslaget end den, der er foregået, i det omfang man overhovedet kan tale om en sagsbehandling. De undersøgelser, forhandlinger og drøftelser, der ikke blev foretaget i 1961, kunne og burde folketinget ved det nedsatte udvalg have foretaget nu, hvor man ikke skulle handle under tidspres. Regeringspartiets ordfører, det ærede med-

[Aksel Larsen.]

lem hr. Dupont, har her sagt, at regeringen i 1961 bøjede sig for kravet om en udsættelse af lovforslagets stadfæstelse, fordi regeringen gerne ville give tid til forhandling. Vi har haft en ikke ringe tid til forhandling, men sandheden er, som jeg sagde ved anden behandling af lovforslaget, at reelt har der ikke været forhandlet i udvalget eller af udvalget; altså, hvis det var regeringens mening i 1961, at den ville udsætte stadfæstelsen af lovforslaget for at åbne mulighed for forhandling, så har den skiftet mening siden da. Vi har ikke haft denne forhandling. Vi har haft gennemgang af en mængde papirer, vi har haft modtagelse af en mængde deputationer, vi har fået alle mulige henvendelser, intelligente og mærkelige i skøn blanding. Til den sidste kategori vil jeg henregne en henvendelse fra en vælger, der hævdede, at eftersom Island var af vulkansk oprindelse, eftersom Krakatau i sin tid var sprunget i luften, kunne det ikke forsvares at sende håndskrifterne til Reykjavik.

Vi har ikke haft reelle forhandlinger. Der har ikke været arbejdet reelt i udvalget. Jeg har i udvalget foreslået, at et af folketingsudvalget nedsat underudvalg skulle have foretaget sådanne undersøgelser og drøftelser med alle, der havde en legitim interesse i denne sags bedste løsning, herunder danske og islandske videnskabsmænd, universiteterne, repræsentanter for Islands alting og andre. Ved et sådant arbejde ville man kunne rydde misforståelser af vejen, opnå klarhed, hvor lovforslaget er mindre klart — og jeg understreger, at lovforslagets kriterium er så uklart, at der efter lovforslagets vedtagelse kan blive strid om, hvorvidt Island skal have 600 håndskrifter eller 1.800 håndskrifter eller et tal derimellem — og man kunne også ved et sådant arbejde forhindre megen bitterhed, som ikke burde opkomme i kølvandet af den beslutning, folketetingen — og kun folketetingen — kan tage.

Det er min overbevisning, at man ved en sådan fremgangsmåde kunne nå til et for alle parter tilfredsstillende resultat; man kunne måske endda nå til en enig afgørelse og i hvert fald til et mere tilfredsstillende resultat, end man når ved denne fremgangsmåde, som regeringen og et mere eller

mindre uniformeret folketingsflertal har lagt sig fast på. Ja, jeg beder undskylde, at jeg brugte denne betegnelse, men da jeg formoder, det går ved tredje behandling som ved anden behandling, at der af den socialdemokratiske gruppe ikke vil blive markeret noget som helst andet standpunkt end det, der er fremlagt af gruppens ordfører og den højtærede undervisningsminister, så er det den slags udtryk, som man falder for fristelsen til at bruge.

Jeg er imidlertid af den mening, at efter det, der skete ved anden behandling, er det klart, at lovforslaget nu vil blive vedtaget i den skikkelse, det er fremsat i, den skikkelse, hvori det blev vedtaget i 1961, uden nogen tydeliggørelse, og at dette bliver folketingets sidste ord. Jeg er ikke tilfreds med dette, men vil hellere have denne løsning, end jeg vil have ikke nogen løsning eller have løsningen udskudt på meget lang sigt.

Under disse forhold må jeg derfor som tilhænger af håndskriftgaven til Island anbefale, at man stemmer for lovforslaget ved den endelige afstemning her i tinget. Efter den behandling, man har givet mit forslag om et underudvalg og realitetsforhandlinger, kan det vel imidlertid ikke forbavse, at ikke alle medlemmer af min gruppe er enig med mig heri, men de, der ikke mener at kunne følge denne min indstilling, vil jo nok selv redegøre for deres standpunkt.

Det er meddelt, at Den arnamagnæanske Kommissions flertal har besluttet at besvare lovforslagets vedtagelse med et sagsanlæg for gennem en retssag om muligt at få folketingets vedtagelse kendt ugyldig. Rent bortset fra det juridisk uholdbare i at ville bestride folketingets ret til at bestemme over den danske stats ejendom — ja, håndskrifterne tilhører enten det kgl. bibliotek eller Københavns universitet, og såvel biblioteket som universitetet tilhører staten og opretholdes og drives af statsmidler bevilget af folketetingen — så beklager jeg, at man vil søge opretholdt fortsat strid og så yderligere bitterhed, hvor der burde være forsoning og nordisk samfølelse.

Jeg har forstået, at det ærede medlem hr. Poul Møller og andre omgås med tanken om at kræve lovforslaget til folke-

[Aksel Larsen.]

afstemning før dets stadfæstelse. Nu har vi oven i købet fået en højtidelig oplysning her fra talerstolen om, hvor de medlemmer, der måtte være sådan sindet, kunne gå hen og skrive under. Jeg har allerede ved anden behandling advaret imod at lege med tanken om en folkeafstemning om dette lovforslag, men jeg må i anledning af det, det ærede medlem hr. Poul Møller i dag har sagt, tilføje, at det ærede medlem hr. Poul Møller og 60 andre medlemmer af folketinget i 1961 krævede lovforslagets stadfæstelse udskudt til efter nyvalg til folketinget med den begrundelse, at der efter deres opfattelse var tale om ekspropriation. Regeringen fulgte dette krav. Som vi alle ved, kan lovforslag om ekspropriation ikke underkastes folkeafstemning. Det er derfor mere end selvmodsigende, at man nu vil aktionere ud fra det modsatte juridiske synspunkt af, hvad man havde i 1961, et synspunkt, man mig bekendt har opretholdt i hvert fald indtil dette lovforslags første behandling.

Det ærede medlem hr. Poul Møller mener nu at have fundet en udvej. Han forklarer, at i den givne situation må man rette sig efter regeringens og folketingets flertallets påstand om, at der ikke er tale om ekspropriation, og derfor mener han sig berettiget til at forsøge at kræve folkeafstemning. Jeg tror ikke, at et sådant standpunkt er holdbart. Jeg tror, at det ærede medlem hr. Poul Møller, som oven i købet er faglært jurist, må henholde sig til sin egen opfattelse af, hvorvidt dette er ekspropriation eller ikke ekspropriation. Hvis det ærede medlem nu som i 1961 mener, at der er tale om ekspropriation i lovforslaget, kan han ikke i medfør af grundloven kræve lovslaget ud til folkeafstemning, og han handler i hvert fald mildt sagt ulogisk i forhold til, hvad han gjorde i 1961.

Bortset fra det tror jeg ikke — så kan det ærede medlem hr. Poul Møller og andre være så utilfreds med sagens behandling, de være vil — at det gavner noget som helst fornuftigt, noget som helst dansk, noget som helst islandsk, noget som helst nordisk forhold og heller ikke forskningen og forskningens interesser, at man, når folketinget har truffet sin afgørelse, forsøger at opretholde og om muligt skærpe

striden om denne sag. Så må vi hellere af finde os med det, der er sket, og betragte det som trods alt en lykke, at vi dog har fået overgivet en betydelig del af de islandske håndskrifter til vort islandske broderfolk.

Rimstad: Jeg har ved anden behandling af det foreliggende lovforslag gjort rede for de uafhængiges stilling dertil. Vi vil stemme imod det, fordi det ifølge en af de norske forfattere til det bilag, der er optrykt i tillægsbetænkningen, er et makværk. Det er også efter vor opfattelse et usagligt, følelsesbetonet makværk, som en fjern fremtid måske vil fælde en endnu hårdere dom over.

Men det, der ved denne lejlighed får mig til en sidste gang at bede om ordet, er den diskussion, der siden denne sags anden behandling har stået på om en folkeafstemning til bekræftelse eller afkræftelse af udleveringen. Også vort parti har fået henvendelse fra vælgere, som ønsker en folkeafstemning. Jeg synes personlig, at det ville være klogt af den højtærede statsminister at benytte sig af den retningsplanke for den såkaldte follegave, der her er kastet ud, men det er en sag for sig. Jeg synes derimod afgjort ikke, at det er klogt af statsministeren at påberåbe sig, som han gjorde det i forgårs, at en folkeafstemning ikke med rette i dag vil kunne forlanges af dem, der i 1961 fik lovforslagets stadfæstelse udskudt med den begrundelse, at der forelå ekspropriation. Den højtærede statsminister ved jo meget vel, at den foreløbige afgørelse af, om der foreligger ekspropriation eller ej, i tvivlstilfælde ligger hos justitsministeren, indtil den endelige afgørelse er truffet af domstolene. I 1961 dekreterede justitsministeren, at der ikke forelå ekspropriation, og denne afgørelse står ved magt, indtil en domstolsafgørelse foreligger. Altså kan der i dag udmærket godt afholdes en folkeafstemning om udlevering eller ej. At regeringen i 1961 bøjede sig og gik med til en udsættelse af lovforslagets stadfæstelse, har intet med denne sag at gøre.

Mohr Dam: Jeg har været med til at ønske afstemning om udleveringen af håndskrifterne ved navneopråb for derved at understrege, at jeg på egne og mine færøske partifællers vegne er med i ønsket om, at

[Mohr Dam.]

vore islandske frænder skal få håndskrifterne, som må betragtes som Islands dyrebareste nationale klenodie, tilbage.

Det er klart, at den juridiske ejendomsret til håndskrifterne tilkommer Danmark, hvorfor det er et så meget mere prisværdigt højsind, der udvises fra dansk side, helt frivilligt at skænke disse håndskrifter som en tribut og et venligt håndslag til broderfolket i Island.

De to folk, det islandske og det færøske, har siden landnamstidens første dage haft en livlig åndelig og erhvervsmæssig forbindelse med hinanden. Sagaerne med sagn og digte og de historiske begivenheder, der er nedfældet i de berømte skindbøger, har levet, er blevet diskuteret, gengivet i lyrisk form ved kvad og sange blandt den færøske befolkning. Selve den kendte historiske og dramatiske Færingesaga findes i håndskrifterne. Vi færinger står således i en særlig stor taknemlighedsgæld til islændingene og vil gerne vise vor påskønnelse og taknemlighed over for vort frændefolk i Island ved at være med iblandt dem, der stemmer for overlevering af håndskrifterne til Island, en i sandhed god, højsindet handling, som er den nordiske ånd værdig.

Diderichsen: Argumentationens tid er unægtelig forbi her i denne sal, og hverken argumenter eller protester, hverken imødekommenhed eller forligsvillighed fra mindretallets side har gjort noget indtryk på den højtærede undervisningsminister, regeringen eller folketingets flertal. Med et udtryk, som siges at stamme fra det tidligere medlem, fhv. minister Starcke, vil jeg sige om den højtærede undervisningsminister og folketingets flertal, at de er argumentresistente. Jeg skal derfor på denne for dansk videnskab og kultur så smertefulde og bitre dag nøjes med at udtrykke den dybe sorg og den heftige vrede, som i dag hersker og i lang tid fremefter vil herske i de fleste videnskabeligt arbejdende kredse i Danmark, og som i særdeleshed i lang tid vil besværliggøre et samarbejde med islandske lærde. Det er beklageligt at måtte konstatere, at regeringen og folketingets flertal trods alle smukke ord om forståelse for dansk videnskab og kultur ved sin ensidige og uforstå-

ende holdning har uddybet kløften mellem dansk videnskab og dansk folkestyre.

Det ærede medlem hr. Dupont gør fredeles sit bedste for at mistænkeliggøre danske videnskabsmænd, medens alt, hvad der kommer af udsagn fra Island, betragtes som åbenbare sandheder. Jeg kan ikke se, at de unøjagtigheder, som muligvis er til stede i professor Westergård-Nielsens redøgørelse, rækker det allermindste ved sagens kerne.

Også det ærede medlem hr. Helveg Petersen har i dag gentaget sin opfattelse, at de danske videnskabsmænds protester væsentligt skyldes besidderglæde.

Lad det være sagt igen — og i dag altså for sidste gang — at det ikke har skortet på muligheder for at nå frem til et rimeligt resultat, således at Island fik en gave — hvis det da ikke sagde nej til at modtage den — og det videnskabelige arbejde her i København ikke led væsentligt afbræk. Under let gennemskuelige påskud, som åbenbart skulle gælde for argumenter, har regeringen afvist ethvert forsøg på at finde frem til en løsning. Ikke en tøddel har man villet ændre i lovteksten, fordi man følte sig forpligtet til at kludre videre med en sag, der har været forkludret fra begyndelsen. Det ligger åbenbart ikke for den højtærede undervisningsminister at rette sig efter den gamle klassiske formaning, der hedder: det er menneskeligt at fejle, men det er tåbeligt at fremture i fejltagelsen.

Folketingets mindretal i denne sag er blevet behandlet fra oven og nedefter; der har ikke været nogen ærlig vilje til forhandling. Når man ikke har villet ændre et komma i lovteksten, hvordan kan man da tilbyde grundig og langvarig behandling? Mindretallet er ganske klart blevet holdt for nar i forventningen om, at det ikke kunne udvikle sig til et flertal. Som udvalgsmedlem indtil slutningen af marts kan jeg bevidne, at der i tiden indtil da ikke foregik noget som helst, der kunne kaldes en saglig forhandling, i udvalget. Jeg gentager, at der på ethvert tidspunkt var muligheder for et forlig, som var både saglig forsvarligt, imødekommende over for Island og acceptabelt for dansk videnskab, omend ikke uden ofre.

For mit eget vedkommende forsøgte jeg endnu ved anden behandling at stille et

[Diderichsen.]

meget mådeholdent ændringsforslag, hvis rigtighed er indlysende for enhver, der ikke af hensyn til den islandske hensynsløshed er rede til at kapitulere, og jeg supplerer det med et lige så beskedent forslag om dog i det mindste at lade de to danske og de to islandske sagkyndige udarbejde et gæveforslag, inden tinget tog endelig stilling til lovforslaget. Begge disse forslag blev fejtet af bordet af den højtærede undervisningsminister uden nogen hensyntagen, uden nogen erkendelse af den tilbageholdenhed, der prægede mine forslag. Jeg må sige, at jeg for sagens skyld ikke sætter pris på en sådan behandling, og jeg ønsker derfor at udtale, at min tillid til den højtærede minister herigennem er blevet svækket.

Vi, som er i mindretal i denne sag, må nu benytte de retsmidler, der står til vor rådighed, for at føre sagen videre. Grundloven giver os ét i hænde, nemlig folkeafstemning. Vi må nu indanke sagen direkte for folket, og da det jo efter den officielle fremstilling drejer sig om en folkegave, må folket selv udtale sig direkte. Vil man som Politikens leder i dag afvise folkeafstemning med henvisning til, at vi har et repræsentativt folkestyre, må svaret derpå blive, at hvis repræsentationssystemet brydes ved en folkeafstemning, så er det grundloven selv, der bryder det, og enhver folkeafstemning er således på forhånd diskvalificeret. Indtil højesteret har talt, har enhver ret til at gå ind for en folkeafstemning, uanset hvilket standpunkt han eller hun personligt er tilbøjelig til at indtage med hensyn, til om udleveringen falder ind under ekspropriationsbestemmelserne eller ikke. I øvrigt kan der hverken for Flatøbogens eller for Codex regius' vedkommende overhovedet blive tale om ekspropriation, så udleveringen af disse kan kun hindres ved en folkeafstemning. Den eneste mulighed for at få en klar og entydig tilkendegivelse fra befolkningen om et spørgsmål som dette ligger i folkeafstemning. Jeg vil derfor gerne anbefale alle mindretallets tilsidesatte medlemmer at samle sig om denne ret, som grundloven netop har givet til støtte for et mindretal i det høje ting, og jeg vil endnu en gang appellere til flertallet om at lade denne enkle og klare problemstilling blive lagt ud til folkets egen besvarelse. Jeg havde

gerne set, at den højtærede statsminister selv havde taget initiativet til en folkeafstemning, og jeg vejrede morgenluft, da jeg læste referatet af den højtærede statsministers fjernsynsdiskussion med det ærede medlem hr. Poul Møller. Jeg håbede, at de bemærkninger, som det ærede medlem hr. Poul Møller netop har citeret, og hvori statsministeren nævnte muligheden af at gå til folkeafstemning uden surhed, at løfte sagen ud af det partipolitiske plan o. s. v., kunne tages som et tegn på et forestående initiativ, således at det samlede folketing eller et stort flertal kunne stå bag ved kravet om folkeafstemning. Men jeg forstår nu, at jeg desværre lagde for meget deri.

Efter sagens hidtidige forløb kan jeg da ikke komme til nogen anden slutning, end at mindretallet i denne sal bør benytte sig af sin grundlovsfæstede ret til at kræve loven om ændring i fundatsen for Arne Magnussens Legat forelagt det danske folk ved en folkeafstemning.

Morten Lange: Da det forrige folketing behandlede det tilsvarende lovforslag, udtalte jeg min meget alvorlige betænkelighed ved lovttekstens formulering og de uklare præmisser. Efter en indgående overvejelse stemte jeg dengang ja til loven. Jeg anså det for at være væsentligt, og jeg anser det stadig for at være af afgørende betydning, at en væsentlig del af de pågældende håndskrifter kommer til Island, hvor jeg anser dem for at gøre bedst nytte, hvor jeg anser dem for at høre til, og hvor jeg anser dem for på lang sigt at fremme videnskabens interesser mest.

Denne gang har vi fået et enslydende lovforslag til behandling, hvilket ikke kan undre; derimod kan det undre, at man ikke nu, da der notorisk har været tid nok, har kunnet sørge for, at lovforslaget fik brugbare præmisser. Vi ved, at der er en betydelig gruppe her i folketinget, også flere end dem, der vil stemme ja, som er tilhænger af at udlevere håndskrifter til Island i stor stil, i stor målestok; men det er, siden vi sidst behandlede sagen, blevet yderligere uklart, hvorledes denne gave skal afgrænses, hvad der skal udleveres, hvad det er rimeligt at udlevere, og hvorfor. Der spøger lister med røde og blå kryds og andre mærkelige hieroglyffer. De kan

[Morten Lange.]

måske forstås af særdeles sagkyndige, men jeg er sikker på, at de sagkyndige ikke vil være enige om fortolkningen. På så uklart et grundlag gør vi ikke os selv, gør vi ikke folketinget, gør vi egentlig ikke engang islændingene nogen tjeneste ved at lade en gave afsende. Denne gave, som der bag efter vil være splid om, hvorvidt det nu var for lidt eller for meget, bliver nu ikke givet med det rette sind, og jeg er bange for, at de dårlige forhandlinger, der har været ført til forberedelse af denne lov, vil følge loven også i fremtiden. Det er et dårligt stykke håndværk, der er præsteret i det høje ting, der ellers skulle være specialist i at udforme love, som er langt mere indviklede, langt mere vidtrækkende end en lov af denne simple karakter.

Derfor er mine betænkeligheder fra forrige gang blevet yderligere skærpet. Jeg vil ikke denne gang stemme for et så uklart afgrænset lovforslag, men jeg vil gøre det helt krystalklart, at det ikke skyldes, at jeg ikke ønsker en meget betydelig håndskriftgave udleveret til Island; jeg finder det ganske nødvendigt og rimeligt, men det skal ske på en anstændig måde, og det forekommer mig, at således som det er blevet gjort, bliver det ikke en værdig gaveaflevering. Der er for mig en modsætning her. Jeg kan ikke komme bort fra det; jeg kan ikke støtte et lovforslag, der er så skidt formuleret, og derfor vil jeg afholde mig fra at stemme; men jeg vil lægge et par bemærkninger til, for jeg synes, de trods alt er væsentlige.

Denne strid har hersket længe nok. Vi tjener hverken dansk eller islandsk videnskab, hverken dansk, islandsk eller nordisk samarbejde i det hele taget, ved at forlænge disse stridigheder. Der bliver talt om en retssag, om en erstatningsmulighed. Erstatning til hvem? Hvad skulle man med en erstatning? Hvad skulle den gøre godt for? Hvorfor skal danske videnskabsmænd spilde deres tid på at føre sager mod staten? Det er meningsløst; det tjener ikke noget fornuftigt levende formål. Det tjener eventuelt et lille politisk formål, og hvis videnskabsmændene lader sig lokke til det, har de ærlig talt ikke været helt videnskabelige i deres indstilling.

Jeg vil ligeledes fraråde, at man bringer

denne sag ud til folkeafstemning. Det er gjort på ulogisk argumentation, og at forlænge striden helt ud i den danske befolkning og forlange, at den skal interessere sig for hieroglyfferne på disse skrifter, der skal udleveres — det er for meget forlangt, selv i demokratiets hellige navn. Det er en sagkyndig opgave af en art, som er langt mere indviklet end så mange andre, og vi har sagkundskab, som kan vejlede os. Der er ingen grund til at tro på magi i retning af, at man kan få demokratisk vejledning i en sådan sag. Demokratiet kan, hvad angår sager af denne type, herske og gøre det fornuftigt, hvis grundlaget er klart.

Det, jeg bebrejder ministeren, det, jeg bebrejder regeringen, er, at der ikke er skabt et klart grundlag, men at gå til folkeafstemning på mangelen af et klart grundlag, det er dog for — jeg havde nær sagt — tåbeligt.

Tilbage en bemærkning — og jeg synes, det er den væsentligste. Der bliver talt så meget om, at ved denne afgørelse vil vi for lang tid have skrinlagt mulighederne for dansk videnskabelig forskning på et vigtigt område. Her må jeg personlig sige, at jeg tror ikke på argumenterne. Videnskaben er så stor og så omfattende; der er så mange områder at tage op i forhold til den gruppe af videnskabsmænd, vi kan mobilisere her i Danmark. Mulighederne er uendelige. Vi kan kun nå ganske få promiller af det, vi skulle nå. Der er altid andre felter; går det nærmeste felt væk, så er der ét, der ligger ved siden af, som for en fornuftig videnskabsmand kan være mindst lige så interessant. Jeg tror ikke på, at dette sætter en slutsten på en epoke i dansk videnskab. Jeg tror, vi skal gøre os klart, at det vigtigste i sagen nu er at komme tilbage til arbejdspladserne og få bestilt noget. Hvis et folketingsflertal vedtager at sende en uspecificeret gave af sted, så lad os velsigne den og håbe, at den kommer til videnskabelig nytte.

Poul Dam: Jeg beklager, at jeg er nødt til at bruge et par minutter af tingets tid til at begrunde min stemmeafgivning og forhindre, at denne bliver fortolket forkert, for jeg indrømmer, at jeg gennem den kommer i et selskab, hvor jeg ikke plejer at befinde mig.

[Poul Dam.]

Jeg tror, jeg er i stand til at forstå begge de danske parter i denne sag. Jeg har megen sympati for den renlivede nynordiske argumentation, der bygger på hensynet til de andre nordiske folks ligeret, også til de mindste medlemmer af den nordiske folkefamilie, men jeg kan heller ikke være uberrørt af den videnskabelige argumentation, der lægger vægt på forskningens kontinuitet. Derimod har jeg ikke meget tilovers for debattens — og det er snart en mangeårig debat — forfærdende mange vildskud. Fra begge sider har man været med til at drage debatten ned på et pinligt lavt plan, f. eks. ved at betvivle både den gode vilje og den gode forstand hos modparten. Med den konklusion, jeg kommer til, kan jeg nok tillade mig at sige, at noget af skylden for, at det går med denne sag, som det er gået, ligger hos videnskabsmændene, der har vist sig som dårlige taktikere, dårlige debattører. Men for mig bliver der, når debatten skal betragtes som helhed, to punkter tilbage af ubestridelig vægt: for det første et udbredt dansk ønske om at komme Island i møde med en gave, der omfatter en passende del af de skrifter, som Island med god grund opfatter som national helligdom, for det andet det væsentlige og internationalt anerkendte princip, at indholdet i biblioteker, museer og arkiver skal blive, hvor det er, uanset hvordan det er kommet der. Det modsatte princip, proveniensprincippet, er til skade for forskningens internationalitet. Jeg har hermed ikke taget stilling til det konkrete spørgsmål om, hvordan lovforslagets vedtagelse vil påvirke vilkårene for forskningen af håndskrifterne. Hvad der er sagt for og imod på dette område, forekommer mig i hovedsagen at være af ringe saglig vægt.

Jeg ville meget gerne have kunnet afgive en stemme for en løsning med en dansk folkegave til Island, omfattende de stateligste af de skindbøger, der er i dansk eje. Dette ville have været et antageligt kompromis mellem de to hensyn, som naturligt må trække i hver sin retning, og som dårligt kan forenes. En sådan løsning kunne utvivlsomt, hvis der havde været forhandlet med det rette sindelag fra alle sider, have opnået nogenlunde almen tilslutning. Det ville jeg gerne have stemt for, alene for enig-

hedens skyld. Men i dag er man så langt fra enighed som nogen sinde, og når lovforslaget i dag formentlig bliver vedtaget, forestår der stadig en lang og bitter strid, hvis afslutning ikke lader sig skimte. Selv om lovforslagets modstandere vil tage vedtagelsen til efterretning — og det ville, det vil jeg gerne understrege, efter min mening have været både det rigtigste og det værdifuldeste — så står udarbejdelsen af den endelige delingsliste tilbage, og jeg tror ikke, at denne udarbejdelse vil gå særligt stille af.

Men det allerulykkeligste ved hele denne sag i mit perspektiv er dens præg af kulturkamp. Skellet er ikke så meget politisk — selv om det anvendes politisk, endog i den bedste fjernsynstid — men skellet går imellem på den ene side akademiske og på den anden side folkelige kredse. Mange har troet, at denne kamp mellem akademisk kultur og folkelig kultur hørte fortiden til, og det burde den også gøre i det danske samfund. Det er efter min mening en dårlig gerning over for dansk folkelighed, at man har været med til at genoplive det gamle modsætningsforhold; men det er nu sket, og derved er der vel i øjeblikket ikke meget at gøre.

Når jeg nu ved debattens afslutning stemmer nej til det foreliggende lovforslag, er dette naturligvis ikke et nej til Island eller et nej til Norden. Det er vel kun lovforslagets mest enøjede fortalere, der kan tro, at et enkelt lovforslag med alle dets formuleringsvanskeligheder og fejl kan bruges som prøvesten for et nordisk sindelag. Mit nej er et nej til en ulykkelig løsning, som bliver afpresset folketinget, en løsning, som ikke er nogen endelig løsning, og som ikke vil blive til gavn for nogen, hverken for det danske eller det islandske folk.

Poul Andreasen: Behandlingen af lovforslaget om de islandske håndskrifter nærmer sig sin afslutning, og efter hvad jeg forstår, vil der være et flertal for udleveringen. Jeg håber, at dette flertal vil være stort, så udleveringen kan ske på en værdig måde. Når jeg nævner værdig måde, er det ud fra den betragtning, at islændingene har moralsk ret til disse håndskrifter. Her i tinget bliver der ikke sagt håndskrifter, men de islandske håndskrifter. Ude mellem folk gælder det

[Poul Andreassen.]

samme; det kaldes ikke håndskrifterne, men de islandske håndskrifter. Navnet i sig selv siger, at håndskrifterne er islandske.

Som jeg nævnte det ved lovforslagets anden behandling, siger kvadet: end er historien kommet fra Island. Det fælles bo Island og Danmark imellem er ændret, styrelsesordningen er ændret, Island er blevet et selvstændigt land; men dette ændrer ikke, at islændingene har skrevet disse håndskrifter og har bevaret dem, til de blev ført her til Danmark og siden er opbevaret her.

Jeg synes, at det fra et islandsk synspunkt vil se mærkeligt ud og vil føles som et slag, om de ikke får deres håndskrifter tilbage. Det er blevet pointeret over for mig, at da en del af den færøske historie findes i disse islandske håndskrifter, burde jeg gå imod udleveringen. Det ville være en mærkelig stillingtagen, og den vil jeg afvise.

Som det er nævnt af flere ordførere, bør disse håndskrifter fotokopieres, før de udleveres til Island. Dette vil jeg understrege er af stor vigtighed.

Som forhåbentlig mit sidste ord i denne sag vil jeg stemme for udleveringen af de islandske håndskrifter.

Johan Philipsen: Jeg kan vist nøjes med 10-12 sætninger. Er det ikke sådan, at den eneste næsten nødvendige forudsætning for en rimelig form for at give og modtage gaver er, at man har et rimeligt sindelag? Det gælder både giver og modtager. Jeg konstaterer kun med beklagelse, hvor forfærdelig langt vi er kommet bort fra denne primære forudsætning, og har ingen ønsker om at dele skyld eller uskyld i denne sag. Jeg nøjes med at konstatere det.

Nu har vi inden for den nærmeste time en afgørelse fra folketingets side i denne sag, og så er der to mulige nye faser. Den ene hedder en retssag, og den anden hedder en folkeafstemning. Ingen af disse to løsninger er gode. Jeg kan blankt erkende, at der er mange mangler ved dem. Jeg vil gerne have sagt om en eventuel folkeafstemning, at den for så vidt er noget mere i samklang med en folkegave fra det danske folk til Island. Jeg vil bede om, under henvisning til nødvendigheden af et nogen-

lunde rimeligt sindelag, at man overvejer situationen under disse aspekter. Jeg vil også gerne have sagt, at jeg advarer imod, at vi fortsætter de forkerte fremgangsmåders politik ved eventuelt at fremture med en retssag, når afgørelsen er faldet. Dette indeholder også en opfordring til det ærede medlem hr. Poul Møller til at gøre sin indflydelse gældende for, at vi ingen retssag får. For mig står det sådan, at det eneste nogenlunde antagelige, der kan være tilbage i denne sag, er en folkeafstemning. En eventuel retssag fortsætter jo den forkerte behandling, som denne sag har fået i det danske folk og i det danske folketing.

Undervisningsministeren (K. B. Andersen): Jeg skal søge ikke at forlænge denne debat meget og helt afstå fra at gentage, hvad jeg forsøgte at samle sammen af argumenter ved anden behandling for denne udlevering, en andenbehandling, der jo foregik for forholdsvis få dage siden, og jeg skal heller ikke gøre en række bemærkninger til de ordførere, som jeg gerne ville give udtryk for tilslutning til.

Jeg vil gerne på det direkte spørgsmål, som det ærede medlem hr. Ib Thyregod stillede mig, om det var regeringens agt at udskyde udleveringen af enhver del af denne gave uden hensyn til, hvilken af samlingerne den kommer fra, til efter afgørelsen af en eventuel retssag — det ærede medlems forespørgsel var motiveret med ønsket om, at vi ikke skulle komme til ligesom at foregribe en afgørelse — ganske klart sige, at regeringen agter ikke på nogen måde at påbegynde nogen udlevering, før en eventuel retssag måtte have fundet sin afgørelse. Jeg ved eller mener at have forstået, at den højtærede udenrigsminister vil komme med en bemærkning i denne sammenhæng senere, men jeg vil gerne gøre det klart allerede nu.

Det ærede medlem hr. Poul Møller nævnte igen, at der ikke havde været tid til forhandling. Jeg vil gerne i denne sammenhæng udtale, at når Den arnamagnæanske Kommission i skrivelsen af 14. maj, hvor man bebuder retssag, endnu en gang beklager, at dels jeg og dels folketingsudvalget ikke har villet høre på argumenter, så nødes jeg til at gentage, som jeg sagde

[Undervisningsministeren.]

forleden dag, at når der overhovedet blev nogle argumenter at høre på for udvalget fra kommissionens side, skyldtes det den henvendelse, jeg på et lidt sent tidspunkt, indrømmer jeg, rettede til kommissionen. Jeg mente, det var rimeligt, at kommissionen selv henvendte sig, men da jeg ikke ønskede denne sag afgjort, før kommissionen overhovedet havde henvendt sig til udvalget, foranledigede jeg det møde, der dog gav anledning til, at der kom nogen meningsudveksling i stand.

Når det ærede medlem hr. Poul Møller efterlyste det grønlandske landsråds behandling af sagen, kan jeg kun sige, at jeg skal forsøge at spare polemikken til en lejlighed, hvor den måske gør sig bedre. Vi er imidlertid, som det ærede medlem måske har set af nogle annoncer i dagspressen, vældig i bekneb for mandskab i undervisningsministeriet, og jeg ville på grund af det ærede medlem hr. Poul Møllers kvalifikationer særdeles gerne være med til at ansætte det ærede medlem, hvis det ærede medlem ønskede det, selv om jeg må indrømme, at det ærede medlems form for sagsbehandling gør mig betænkelig. Det ærede medlem har gjort sig til specialist i hele tiden at finde ting, der kan skubbe det 3 år, et halvt år, nogle uger eller nogle måneder igen, uden at disse ting ikke kunne være kommet frem på et tidligere tidspunkt.

Når det ærede medlem nu nævner spørgsmålet om Grønlands landsråd og Flatøbogen, kan jeg sige, at jeg har gjort mig den ulejlighed at undersøge, hvornår Grønlands landsråd har holdt møder. Det har holdt to møder i fjor: i marts og det ordinære møde fra august til oktober. Det ordinære oktobermøde sluttede 14 dage efter, at det ærede medlem havde fremsat den udtalelse til Kristeligt Dagblad, som det ærede medlem nu søger at gøre sig store anstrengelser for at komme op igen på land fra, altså på et tidspunkt, hvor det ærede medlem vidste, at lovforslaget ville komme i uændret skikkelse. Altså hvis dette med det grøn-

landske landsråd havde været et ønske om at spørge for at få et svar og ikke for at få en udsættelse, var det tidspunktet, der skulle have været spurgt, et eller andet tidspunkt mellem 1961 og nu. Det var dog rimeligt, når man sagde, at man troede, der skulle ske noget i de 3 år.

Der er i øjeblikket ekstraordinært møde i landsrådet. Det begyndte den 10. maj, det ærede medlem kunne eventuelt nogle dage før den 10. maj have foreslået at bringe denne sag frem, men han førte den først frem i slutningen af udvalgsrådet forleden dag, sådan at det ærede medlem var helt sikker på, at spørgsmålet heller ikke nu kunne komme til behandling i landsrådet. Men for befolkningen skal det se ud, som om der nu igen er noget, vi ikke vil give tid til. Altså det har været det ærede medlems fremgangsmåde hele vejen igennem fra punkt til punkt at arbejde på den måde at finde nye udsættelsesmanøvrer.

Det ærede medlem omtalte sin udtalelse i september 1964 — den udtalelse, som det ærede medlem hr. Dupont citerede — og hvori det ærede medlem gav udtryk for, at hvis det blev tale om et uændret lovforslag og det blev vedtaget igen af et flertal, skulle der ikke ske yderligere, så var de statsretlige muligheder udtømt, og som motivering for at kunne udtale sig sådan sagde det ærede medlem, at han ikke kendte regeringens stilling i september til spørgsmålet om ekspropriation. Det kan simpelt hen ikke være rigtigt. Ny forklaring udbedes! Det lader sig ikke opretholde, at ordføreren for et stort parti i denne sag er uvidende om, at regeringen i 1961 og hver gang siden, der har været spurgt om noget i denne sag, har sagt: vi mener ikke, det er ekspropriation, men for at undgå unødigt splid tager vi den udsættelse, der blev opfordret til i 1961. Det lader sig ikke opretholde, at det ærede medlem er uvidende om det i september, da denne udtalelse blev fremsat. Jeg ved ikke, med hvilket motiv det ærede medlem har fremsat den, jeg ved ikke på hvilken baggrund, jeg ved én

[Undervisningsministeren.]

eneste ting, at det ikke er den, det ærede medlem oplyste heroppefra for et øjeblik siden.

Så vil jeg gerne i forbindelse med det ærede medlems tale om folkets røst i denne sag sige to ting. Jeg har forstået bestemmelsen i grundloven om muligheden for at udsætte en ekspropriationslov til efter et nyvalg derhen, at meningen måtte være, at befolkningen ved valget kunne tage stilling til spørgsmålet — begribeligvis — og at befolkningen ved møder og på anden måde under valgkampen og op til valget kunne spørge hver enkelt folketingsmand: hvad er din stilling til dette forslag, som vi ved kommer til behandling igen i den kommende samling? Hvis det ærede medlems krav om udsættelse sidste gang havde nogen mening, så har det været den, at ved det kommende valg skulle der være mulighed for for befolkningen til — direkte opfordret af det ærede medlem — at tage stilling til denne sag. Jeg erindrer ikke noget tidligere tilfælde — i hvert tilfælde i de senere år her — hvor befolkningen har haft samme direkte anledning til at tage stilling til en sag, opfordret af et enkelt medlem, som i denne sag; så den lejlighed har været der.

Jeg skal ikke i øvrigt gå ind på det ærede medlems dobbelthed i spørgsmålet om folkeafstemning. Den er blevet belyst af det ærede medlem hr. Ib Thyregod og flere andre. Men der er et argument i forbindelse med folkeafstemningen, som jeg synes det er helt afgørende vigtigt at minde om igen — jeg fremdrog det forleden dag, og jeg vil gerne have lov til at gøre det her igen.

Hvad er det, det ærede medlem ønsker at opnå ved en eventuel folkeafstemning? Det ærede medlem vil opnå, hvis det ærede medlem får held først med sine bestræbelser for at få folkeafstemningen — og derefter en afstemning i favør af det ærede medlems synspunkter — at få et andet resultat frem end det, som et stort flertal i denne sal har tilsluttet sig. Det er i overensstemmelse med grundlovens tankegang om folkeafstemning. Når det ærede medlem så er kommet så langt, hvad vil det ærede medlem så? Så vil det ærede medlem tage denne sag og give den til en ganske lille gruppe, ikke

af uafhængige videnskabsmænd, men af de videnskabsmænd, der sidder og arbejder med dette materiale, og det, som de pågældende ganske få videnskabsmænd kan gå ind på at aflevere til Island, det vil det ærede medlem kontrasignere. Det er den mest ejendommelige anvendelse af folkeafstemning og folketale, jeg har været ude for.

Det ærede medlem sagde under førstebehandlingen:

„Jeg er tilfreds med det forhandlingsresultat, som videnskaben kan acceptere. Det er ikke, at videnskaben skal acceptere det, jeg er tilfreds med, men at jeg er tilfreds med det, videnskaben kan acceptere.“

Jeg vil gerne gentage: jeg er tilfreds med det, videnskaben kan acceptere, og det ærede medlem sagde videre: det, som videnskabsmændene, der arbejder med denne sag, kan acceptere — altså det, som den lille gruppe videnskabsmænd er villige til at udlevere, det kan det ærede medlem også være rede til at udlevere.

Denne sags behandling skulle efter det ærede medlems tankegang altså være, at først vedtog et stort flertal i denne sal, ud fra mange forskellige motiver, denne gave til det islandske folk. Så blev det udsat, for at befolkningen kunne få mulighed for at tage stilling; at vælge. Så bliver det forhåbentlig vedtaget igen med et betragteligt flertal i denne sal, og når det er færdigt, vil det ærede medlem gerne have en folkeafstemning, ikke for at få en ny afgørelse i denne sag, men for at bruge denne sal som et postkontor for, hvad de ganske få videnskabsmænd, der sidder og arbejder med de håndskrifter, det hele drejer sig om, vil gå med på at udlevere. Så sætter det ærede medlem sit gummistempel i hjørnet og sætter tingets to gange anvendte flertal i denne sag ud af kraft.

Jeg synes, det er rigtigt at fremhæve dette. Hvis det ærede medlem kalder det demokrati, så er det muligt, at man må prøve at finde andre udtryk for det, langt den største del af den danske befolkning og langt den største del af alle partier i denne sal plejer at betegne med dette ord.

Det ærede medlem hr. Diderichsen sagde, at jeg var argumentresistent. Det beklager jeg selvfølgelig. Jeg mener, jeg altid har

[Undervisningsministeren.]

været modtagelig for åben og liberal debat. Men jeg forstår, at det er det ærede medlem altså ikke enig med mig i. Men når det ærede medlem siger, at denne sag vil uddybe kløften mellem politikerne og dansk videnskab, så er det ikke rigtigt. Vi fik en dag en henvendelse, der gik stærkt ind for udleveringen. Der var den forskel på den og den henvendelse, der gik imod, at denne henvendelse ikke på forhånd havde lagt hovedvægten på kvantiteten. Dermed være intet sagt om den anden henvendelse; jeg siger bare, at denne ikke på forhånd havde lagt hovedvægten på omfanget. Blandt de folk, der underskrev denne henvendelse om hurtig udlevering, som ønskede at fremhæve, at nu måtte denne sag løses, var der fremtrædende repræsentanter for dansk videnskab som professor Bach, professor Husfeldt, lektor, dr. phil. Henning Krabbe, professor Stangerup, adjunkt Nordhjem og flere.

Vi har på anden måde mødt dette, at det er ikke rigtigt, at der står en samlet front af videnskabsmænd i denne sag. Jeg har i den sidste tid af grunde, jeg ikke her skal komme ind på, haft særdeles mange forhandlinger og møder med ganske betydelige kredse af dansk videnskab, og der har ikke været tale om nogen kløft eller nogen drøftelse af denne sag. Det er ikke rigtigt, når det ærede medlem fremstiller det, som om der her er en front.

At jeg skulle have fejlet det ærede medlems ændringsforslag af bordet, er kun for så vidt rigtigt, som jeg anførte et argument og netop et argument, som det ærede medlem ikke turde tage op til debat, nemlig at havde islændingene ikke bevaret disse håndskrifter, hvoraf jo da i øvrigt Flåtøbøger også handler om islændingenes forhold til Grønland — det må vi ikke glemme — havde islændingene ikke opbevaret dem — de har jo ikke kunnet se dengang, hvilke ulykker de forårsagede med det — så havde det ærede medlem ikke haft noget at stille ændringsforslag om. Det er sagen, ganske enkelt, og det synes jeg nok giver islændingene en lille prioritet.

Så blot til sidst dette, at det drejer sig, som det er sagt stærkt af flere af de ærede medlemmer og ikke mindst af de ærede medlemmer hr. Helveg Petersen og hr. Dupont,

ikke i første række om forskningen. Der vil stadig være gode muligheder for forskning både her og i Island, og det kan jo ikke nytte noget, som man har gjort — og det er måske det mest beklagelige i denne sag — som bl. a. formanden for Den arnamagnæanske Kommission, professor Westergård-Nielsen har villet gøre, at nedvurdere islandsk videnskab, sådan som det er sket. En hel del af medlemmerne vil fra sidste behandling sikkert huske den opgørelse, vi dengang fik, der viste, hvem der i perioden, før instituttet flyttede over i sine nye lokaler, havde henvendt sig og anvendt håndskrifterne, hvem der havde arbejdet med håndskrifterne i årene 1935-1957. Det var 27 islændinge, 18 nordmænd, 15 englændere, 11 danskere, 10 svenskere, 3 tyskere, 1 schweizer, 1 færing, 1 amerikaner, 1 hollænder og 1 czechoslovak. Det kan jo ikke nytte noget på denne baggrund at komme og sige, at islændingene ikke har forsket og ikke har mulighed for at forske med den uddannelse og baggrund, de har i dag.

Jeg tror, professor Westergård-Nielsen, som jeg ellers ikke er enig med på mange punkter i denne sag, har ret på et andet punkt, nemlig da han sagde i sin efterhånden herostratisk berømte kronik i 1952, at sandhedskernen i dette tilfælde er, at studiet af islandsk sprog og litteratur i virkeligheden har brug for 2 centre; ét og kun ét studiecenter løber ofte risiko for at stagnere med tiden. Nu imødekommer vi professor Westergård-Nielsen og skaber, jeg vil ikke sige de to centre — det ville igen at være nedvurdere islændingene, de har deres center, men vi giver dem altså rimeligere forskningsvilkår i det dygtigt opbyggede center, de allerede har.

Jeg vil også gerne her til sidst advare imod, at man tager stilling til dette forslag ud fra en snæver nationalisme, som vi ellers er lykkeligt fri for i de nordiske lande. Vi kan se ude omkring i verden, hvad en appel til chauvinisme og snæver nationalisme kan føre til, og vi har kunnet se det tidligere i Nordens historie. Den tid er heldigvis forbi. Der kan meget let, det er jeg helt klar over, skabes øjeblikksstemninger af snæver nationalistisk art, men det har intet med ansvarligt folkestyre at gøre.

Det, det drejer sig om, er en historisk

[Undervisningsministeren.]

retfærdighedsgerning, hvor vi skal aflevere håndskrifterne fra Islands daværende universitet til det selvstændige Islands nuværende universitet. Det er det, der er kernen i den sag, der vender mod videnskaben. Og så bliver tilbage det, som mange af os lægger en vældig vægt på, og som vel også gør, at denne sag kan samle tilslutning fra så mange partier, som tilfældet er. Det er en folkelig rigtig og rimelig afgørelse med den plads, som de islandske håndskrifter har i Islands historie, og med den plads, de har i den nuværende islandske befolknings tilværelse, et forhold, som der ikke findes nogen parallel til i andre forhold i de nordiske lande. Og det er også i overensstemmelse med et dansk folkesyn, der bygger på forståelse af og respekt for de andre nordiske folks egenart og for deres historiske arv.

Denne sag kalder på storsind, og den kalder på udsyn. Jeg håber, at et betydeligt flertal nu som i 1961 vil stemme for gaven, for denne for os alle kostbare gave til det islandske folk.

Justitsministeren (K. Axel Nielsen): Det har næppe noget fornuftigt formål at fortsætte diskussionen om, hvorvidt lovforslaget er ekspropriativt eller ej. Over for det ærede medlem hr. Ib Thyregod er der for mig derfor kun grund til at imødegå et enkelt punkt, nemlig det ærede medlems påstand om, at overførelsen til Island af en del af pengeformuen er ekspropriation uden erstatning. Jeg er ikke enig med det ærede medlem. Da Den arnamagnæanske Stiftelse blev oprettet, eksisterede universitetet i Reykjavik ikke, men de islandske studenter måtte tage til København. Det fremgår klart af legatfundatsen, at legatmidlerne er tiltænkt islandske studerende. Det kan ikke betegnes som en krænkelse af fundatsen, at man gør det lettere at opfylde dens formål.

Det ærede medlem hr. Poul Møller har her og andetsteds opfordret den højtærede statsminister til at lade lovforslagets skæbne afhænge af en folkeafstemning. Det ærede medlem forestiller sig formentlig, at forslagens stadfæstelse skal afvente en administrativt etableret folkeafstemning. Heroverfor vil jeg bemærke, at det ærede medlem

naturligvis kender de bestemmelser i grundloven, der indeholder betingelserne for at etablere folkeafstemning om et af folketinget vedtaget lovforslag. Om betingelserne — de betingelser, der skulle være i overensstemmelse med grundloven — vil blive tilvejebragt i denne sag, ved vi vel endnu ikke. Regeringen har ifølge forfatningen pligt til at indstille de af folketinget vedtagne love til stadfæstelse senest 30 dage efter vedtagelsen. Regeringen kan ikke uden at krænke forfatningen administrativt lade foretage en folkeafstemning og lade resultatet af denne folkeafstemning få indflydelse på stadfæstelsen af lovforslaget. Det flertal, der her i folketinget har stemt for lovforslaget, har krav på, at lovforslaget går til stadfæstelse. Det ærede medlem har således ikke ret, når han siger, at intet statsretligt er i vejen for en folkeafstemning. Jeg forudsætter stadig væk, at det er en administrativt etableret folkeafstemning.

Udenrigsministeren (Per Hækkerup): Det ærede medlem hr. Ib Thyregod stillede et spørgsmål til mig, nemlig hvorledes regeringen ville forholde sig med hensyn til traktaten om udleveringen og den aktuelle udlevering, og det ærede medlem refererede selv til de to relevante bestemmelser, nemlig dels § 4 i lovforslaget, dels artikel 1 i traktatudkastet. Hertil vil jeg gerne yderligere føje traktatudkastets artikel 10, hvori det hedder:

„Denne traktat, der er udfærdiget på dansk og islandsk, således at begge tekster skal have samme gyldighed, skal ratificeres og ratifikationsinstrumenterne udveksles i København snarest muligt.“
Jeg kan sige, at det er regeringens hensigt, såfremt folketinget vedtager det foreliggende lovforslag, at benytte den bemyndigelse, lovforslaget indeholder, til at underskrive traktaten med Island i analogi med, at lovforslaget forelægges til underskrift hos kongen, men at vi ikke agter at ratificere traktaten og dermed altså ikke muliggøre nogen udlevering, før en eventuel retssag har fundet sin afgørelse. Såfremt vi indlod os på at ratificere traktaten, inden en sådan eventuel retskendelse forelå, og retskendelsen kom til at gå regeringen og folketingsflertallet imod, så ville vi bringe os i en uløselig statsretlig-folkeretlig konflikt; så

[Udenrigsministeren.]

ville vi nemlig statsretlig set ikke være i stand til materielt at opfylde traktaten, mens vi folkeretlig set ville være tvunget til at opfylde traktaten. Derfor er det efter min opfattelse den eneste mulige udvej, at vi bærer os således ad, at vi underskriver traktaten, og at vi først ratificerer traktaten, når de materielle muligheder for opfyldelsen af traktaten endelig klart og utvetydigt er fastslået enten derved, at der ikke anlægges nogen retssag, eller derved at der ikke afholdes nogen folkeafstemning. Kommer der en retssag, vil vi altså udskyde ratifikationen, til denne retssags afgørelse har fundet sted.

Poul Møller: Jeg vil gerne sige til den højtærede justitsminister, at jeg har naturligvis ikke forestillet mig, at regeringen administrativt kunne foranledige en folkeafstemning, som der ikke var indeholdt hjemmel til i den lov, det drejede sig om. Jeg havde forestillet mig, at hvis statsministeren var positiv over for min opfordring, mit forslag, så kunne vi her ved tredje behandling vedtage et ændringsforslag, hvori der stod, at loven trådte i kraft, når en folkeafstemning havde stadfæstet folketingets beslutning. Jeg tror, den højtærede justitsminister vil give mig ret i, at når det er indeholdt i lovforslagets tekst, så er der intet i vejen for, at et folketingsflertal kan vedtage noget sådant. De bestemmelser, vi har om folkeafstemning i grundloven i § 42 og i § 20 samt vedrørende ændringer af grundlovens eget indhold, afskærer os jo ikke på noget tidspunkt fra at holde folkeafstemninger derudover; det er kun et spørgsmål om, hvorvidt vi ved almindelig lov vil vedtage noget sådant. De bestemmelser, der findes i grundloven, er bestemmelser om, hvornår regeringen har pligt til at lade afholde folkeafstemning. Jeg tror derfor, at med god vilje havde vi kunnet finde ud af disse juridiske problemer, som man har kunnet det før.

Der er i dag blevet talt om, at det ikke gik an at lægge denne sag ud til folket; den måtte folketinget træffe afgørelsen om. Se, når vi ser på sagkundskaben i folket og i folketinget, så ved vi, at det høje folketing er folkets spejlbillede, og derfor kan vi heller ikke vente, at sagkundskaben

hverken er ringere eller større i dette høje ting om denne sag — den kan være det i økonomisk-politiske spørgsmål, som vi normalt bliver valgt med henblik på — end den er i det danske folk.

Det er blevet nævnt, at vi skal tænke på forholdet til Island; jeg tror, det var det ærede medlem hr. Helveg Petersen, der nævnte det. Jeg vil gerne understrege, at det skal vi tænke på, men jeg tror, det ærede medlems partifælle den tidligere undervisningsminister skulle have tænkt på forholdet til Island, inden han forpligtede sig og forpligtede folketinget og forpligtede videnskaben og forpligtede alle danske instanser uden at havde spurgt dem. Det er jo ulykken i denne sag, at mens man under tidligere regeringer altid forsøgte at løse dette spørgsmål og tog tilløb til dets løsning på en bred politisk basis, så har man i denne sag med et snævert flertal forpligtet sig over for en anden stat til en gave uden at tale med nogen af dem, der skulle indfri den veksels, som man havde udstedt. Derfor: hvis der skulle komme skår i vort forhold til Island, hvis det danske folk skulle vedtage ikke at ville give gaven i dette omfang, er ansvaret for dette placeret hos dem, der har forpligtet sig over for Island uden at spørge her.

Der skal ikke føres nationalistisk diskussion eller agitation, men vi må vel sige, at det, som føres frem her om nationalisme, går ud på, at vi i Danmark skal bøje os for et nationalistisk islandsk synspunkt. Det er helt klart, at det er det islandske nationalistiske synspunkt, som det danske folk og det danske folketing skal bøje sig for efter flertallets vilje.

Er det da en urimelig tanke, den, som vi har støttet, og som videnskaben i denne sag har støttet, at sige: vi skal ikke dele denne samling op, men vi skal eje den i fællesskab? Er det ikke en tanke, som er fri for nationalisme, og som netop er et forsøg på at løfte sagen op i et nordisk plan, i et ikke-nationalistisk plan, i et fælles plan, hvor den burde høre hjemme?

Den højtærede undervisningsminister skal jeg såmænd ikke svare på anden måde, end at jeg vil sige til ham først vedrørende Grønlands landsråd, at han kan gennemgå behandlingen i 1961 og se, at det ærede medlem hr. Ninn-Hansen allerede i 1961

[Poul Møller.]

ved tredje behandling rejste spørgsmålet om Grønlands landsråd og Flatøbogen i det høje ting. Der har været 3 år, i hvilke undervisningsministeriet kunne have indhentet en udtalelse vedrørende lovforslaget fra Grønlands landsråd. Han kan endvidere se førstebehandlingen i efteråret 1964, hvor jeg rejste spørgsmålet over for den højtærede undervisningsminister her i folketinget. Der har derfor været mulighed for at indhente denne udtalelse. Sagen haster jo ikke — som det så ofte er sagt — mere, end at vi også kunne tage skyldigt hensyn til det Grønland, som er en del af det danske rige, og hvis synspunkter også vi i det høje ting skal værne om og værgе for.

Den højtærede undervisningsminister vender gentagne gange tilbage til det standpunkt, jeg indtager — og som han med sin ubestridelig logiske sans prøver på at gøre til et fuldstændig fjollet standpunkt — nemlig at jeg bygger mine synspunkter på det, som den danske videnskab kan acceptere i denne sag. Da jeg startede som ordfører vedrørende dette lovforslag, var jeg ikke mere kyndig i sagen, end den højtærede undervisningsminister var. Jeg har i den periode, hvor lovforslaget har været til behandling, set forskellige undervisningsministre stå med ét standpunkt, og over for det har jeg set den danske videnskabs standpunkt. Er det så slemt, og er det så uværdigt, at en folketingsmand siger: hvis jeg skal vælge mellem de sagkyndiges udtalelser og skøn og den højtærede undervisningsministers skøn, så vælger jeg at bygge på de sagkyndiges skøn i denne sag? Vi skal selvfølgelig ikke lade os diktere af sagkundskaben. Men når sagkundskaben kommer til os og siger: der er 3 muligheder, én, vi helst vil have: en nordisk løsning; én, vi dernæst kan acceptere: en dansk-islandsk løsning; og endelig en tredje, som vi kan acceptere, nemlig at vi begrænser kriteriet til at omfatte det, der er erhvervet i Island fra islændinge — så er det, jeg siger, at så er videnskaben jo ræsonnabel i denne sag, så er videnskaben jo indstillet på at få en løsning. Skulle man så ikke hellere lytte til den sagkyndige videnskab end til den sagkundskab, som den højtærede undervisningsminister mener sig i besiddelse af? Jeg har i hvert fald foretrukket det sidste,

måske også fordi jeg har større tillid til videnskabsmændene, end jeg har til ministeren.

Det er ganske karakteristisk for den behandling, der har fundet sted i dag, at frykten for en folkeafstemning, denne animositet over for en folkeafstemning, kommer — denne gang som tidligere — fra partier, som man egentlig skulle tro byggede meget mere på et bredt udsnit af det danske folk. Man har talt om folkeligt udsyn; den højtærede undervisningsminister har været inde på det folkelige udsyn. Jeg tror, vi har et folk med et vidt udsyn og med vide perspektiver, og jeg tror, at den højtærede undervisningsminister ligesom den højtærede statsminister skulle have tillid til det danske folk og lægge denne sags afgørelse ud til det.

Justitsministeren (K. Axel Nielsen): Jeg er naturligvis ganske enig med det ærede medlem hr. Poul Møller i, at hvis lovforslaget her ved tredje behandling havde fået en tilføjelse om, at loven kunne begæres sendt til folkeafstemning, ville vi have været i overensstemmelse med forfatningen. Mine bemærkninger byggede på den — forstår jeg nu — misforståelse, at det ærede medlem appellerede til den højtærede statsminister om at etablere en administrativt tilrettelagt folkeafstemning. Jeg synes, at det ærede medlem selv har bidraget til denne misforståelse, for det ærede medlem kunne jo have stillet ændringsforslag om en sådan tilføjelse både ved anden og ved tredje behandling af dette lovforslag.

Undervisningsministeren (K. B. Andersen): Det ærede medlem hr. Poul Møller nævnte, at spørgsmålet om Grønland tidligere havde været draget frem. Det gør det da kun endnu mere mærkeligt, at det ærede medlem først efter anden behandling, først efter at betænkningen var afgivet, fandt anledning til at bede os spørge . . . (Poul Møller: Kunne ministeren ikke havde undersøgt dette spørgsmål, uden at jeg havde spurgt?) . . . Jo, men der er måske en gang imellem ting, vi må have det ærede medlem til at hjælpe os med; her havde det være nærliggende, somme tider synes jeg, det er mindre nødvendigt, men her havde det være fornuftigt.

Det ærede medlem kom igen ind på spørgs-

[Undervisningsministeren.]

målet om sit forhold til videnskaben. Nu er det jo sådan, at man skal være heldig for at gribe det ærede medlem i en loyal gengivelse, så heldig var jeg heller ikke med de bemærkninger, det ærede medlem gjorde før. Jeg sætter ikke videnskaben op over for mit skøn. Jeg sagde udtrykkeligt, at et stort flertal i denne sal sidst ønskede den afgørelse, som nu er foreslået, og jeg udtalte håbet om, at et flertal igen ville træffe denne afgørelse. Over for det stillede det ærede medlem sit forslag om folkeafstemning, og det ærede medlems mål var — efter hans eget udsagn — ikke at gøre, hvad videnskaben vil, men hvad de videnskabsmænd, der sidder og arbejder med dette, er villige til; det ville det ærede medlem blankt acceptere. Det ærede medlem er mig bekendt det eneste medlem i denne sal, der på forhånd har fraskrevet sig enhver mulighed for at vurdere selvstændigt i dette det største folkelige, nationale spørgsmål, vi har at gøre med i øjeblikket, idet det ærede medlem har sagt: det, som de fagmænd, der sidder og arbejder med det, kan acceptere, det har jeg accepteret! Det er en højst usædvanlig stillingtagen i et spørgsmål af denne karakter.

Det ærede medlem sagde, at det var nationale og nationalistiske — jeg husker ikke, om det var nationale eller nationalistiske — islandske synspunkter, vi her skulle imødekomme. Hvis det ærede medlem opfatter islændingenes velforståede ønske om at erhverve disse håndskrifter — som er det eneste minde om fortiden, Island har, og som i øjeblikket ligger her — som snæver nationalisme, så forstår vi ikke det samme ved dette udtryk.

Den tankegang, det ærede medlem gav udtryk for, at det altid er os, der har ret, og altid det andet land, der har uret, er en tankegang, der har forvoldt nogle problemer, også blandt de nordiske lande, tidligere, men som vi nu gud ske lov er fri for.

Jens Peter Jensen (Sorø amt): Jeg vil gerne sige, specielt i betragtning af de bemærkninger, den højtærede undervisningsminister gjorde, at det kan være påkrævet igen ligesom forleden at sige: lad os nu ikke i denne sag nedvurdere hinandens motiver for den holdning, vi har. For mit eget ved-

kommende vil jeg gerne gøre det i nogle ganske få og klare sætninger.

Da dette lovforslag var til behandling i 1961, var jeg ikke medlem af dette høje ting, men deltog i den offentlige debat om sagen, hvor jeg forfægtede det synspunkt, at udlevering ikke burde ske. Da oppositionen i 1961 procederede på, at der var tale om ekspropriation, vendte jeg mig imod denne opfattelse og pegede på, at den ville hindre muligheden for en afgørelse ved folkeafstemning. Da jeg deltog i valgkampen forud for det sidste valg, fremdrog jeg, hver gang der var mulighed derfor, spørgsmålet om håndskrifterne, fordi udsættelsen af sagen jo gjorde, at der skulle tages stilling også til denne sag ved valget. Jeg gjorde dér opmærksom på, at jeg ville gå imod udlevering, og at jeg i givet fald ville gå ind for en folkeafstemning for at prøve på at hindre udlevering. Dette var mit standpunkt, det kendte vælgerne; de valgte mig, og de har krav på ikke at blive skuffet i deres forventninger.

Da forslaget i efteråret kom til første behandling, gik jeg imod det. Jeg førte den tanke frem, at hvis vi her i Danmark virkelig ville være storsindede og gøre noget i denne sag, skulle vi etablere et fælles institut for håndskrifter og andet relevant materiale, så der her kunne finde en samling sted af alle disse værdier, hvorved hver enkelt, som bidrog dertil, bevarede ejendomsretten til det materiale, han havde leveret. Det ville have givet videnskaben gode muligheder for at arbejde, og det ville ikke have krænket de folkelige eller nationale følelser. Denne tankegang har man overhovedet ikke fra regeringens side villet interessere sig for. Man har fra regeringens side overhovedet ikke villet have anden mening frem end sin egen.

Da det foreliggende lovforslag er at ligne ved en blankoveksel, kan det høje ting ikke vide, hvad det vedtager, hvis man stemmer ja til lovforslaget. Man ved nemlig ikke, hvad man har stemt for at udlevere — så kan man knurre nok så meget nede i hjørnet til venstre. Derimod ved de ærede medlemmer, at der gives en meget vidtgående bemyndigelse til landets statsminister — og der kunne jo komme en statsminister, der var endnu mere udleverings-

[Jens Peter Jensen (Sorø amt).]

venlig end den nuværende; så kunne det være, man alligevel sad og følte sig lidt skuffet.

På baggrund af alt dette må jeg i dag varmt anbefale, at man stemmer imod lovforslaget. Jeg må sige, at hvis det, hvad jo nok sker, får flertal her i folketinget, vil det være naturligt at anbefale en folkeafstemning. I øvrigt ville dette sidste synspunkt meget vel kunne støttes af og finde fortalere også hos tilhængere af udleveringen. Det er jo en folkegave, man taler om; hvorfor skal så det folk, der skal forære noget væk, ikke have lov at tage stilling?

Hermed sluttede forhandlingen.

Første næstformand (From): Jeg har modtaget to lister over medlemmer, som har anmodet om, at afstemningen sker ved navneopråb. Den først indleverede liste har følgende underskrifter: Nina Andersen, Mohr Dam, Dupont, Jørgen Peder Hansen, Lysholt Hansen, Ove Hansen, Horn, Egon Jensen, Waldemar Laursen, Orla Møller, Harald Nielsen, Helge Nielsen, Poul Nilsson, Erling Olsen, Helveg Petersen, Teichert og Holm Tved. Jeg skal derfor lade afstemningen over lovforslaget foretage ved navneopråb.

Lovforslaget blev ved det derefter foretagne navneopråb, som nedenstående liste viser,

vedtaget med 104 stemmer mod 58; 3 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod; 14 medlemmer var fraværende.

Ja:

Albertsen, K. B. Andersen, Nina Andersen, Poul Andreasen, Kaj Andresen, Baunsgaard, Bladt, Hanne Budtz, Bundvad, Alfred Bøgh, Henry Christensen, Poul Dalsager, Mohr Dam, Damsgaard, Erling Dinesen, Ditlevsen, Gunhild Due, Dupont, Erik Eriksen, Holger Eriksen, Gorrsen, Victor Gram, Lis Groes, Guldborg, Boye Hansen, Jørgen Peder Hansen, Lysholt Hansen, Ove Hansen, Poul Hansen (Grenå), Poul Hansen (Kalundborg), Poul Hartling, Svend Haugaard, Aage Hauskov, Thomas Have, Horn, Grete Hækkerup, Hans Hækkerup, Per Hækkerup, Erhard Jakobsen, Carl P.

Jensen, Egon Jensen, Jens Peter Jensen (Agerskov), Lars P. Jensen, Lund Jensen, Th. Jensen, Anker Jørgensen, Lykke Jørgensen, Peter Jørgensen, Risgaard Knudsen, Bodil Koch, Kolbjørn, J. O. Krag, Evald Kristensen, Bjørn Krogh, Aksel Larsen, Herlöv Larsen, Camma Larsen-Ledet, Waldemar Laursen, Lindberg, Hans Lund, Chr. Madsen, Niels Matthiasen, Th. Mikkelsen, Kai Moltke, Orla Møller, Per Møller, Otto Mørch, Niels Mørk, Harald Nielsen, Helge Nielsen, K. Axel Nielsen, Peter Nielsen, Poul Nilsson, A. C. Normann, Viola Nørlov, Erling Olsen, Axel Ivan Pedersen, Orla Pedersen, Carl Petersen, Helveg Petersen, Grethe Philip, Hans Pihl, Chr. Rasmussen, Kaj Rasmussen, Karl Max Rasmussen, Else-Merete Ross, Børge Schmidt, Eigil Schytt, Sigsgaard, Astrid Skjoldbo, Skræppenborg-Nielsen, Skytte, Søgaard, Axel Sørensen, Jacob Sørensen, Robert Sørensen, Tastesen, Teichert, Thestrup, Chr. Thomsen, Skov Thulesen, Holm Tved, Westerby og Vivike.

Nej:

A. Chr. Andersen, Anders Andersen, Søren Andersen, Knud Bro, Bækgaard, Jens Chr. Christensen, Robert Christensen, Haunstrup Clemmensen, Poul Dam, Mads Eg Damgaard, Diderichsen, Niels Eriksen, Fanger, Per Federspiel, Foged, Jens Frandsen, From, Gottschalck-Hansen, Hagen Hagensen, Holger Hansen, Hastrup, Holmberg, Asger Jensen, Edv. Jensen, Jens Peter Jensen (Sorø amt), Søren Jensen, Støhr Johansen, Erik Kragh, Axel Kristensen, Ejner Kristensen, Langkilde, Peter Larsen, Nathalie Lind, Marie Antoinette von Lowzow, Juul Madsen, Clara Munck, Gerda Møller, Poul Møller, Ninn-Hansen, Hindkjær Pedersen, Ellen Strange Petersen, Johan Philipson, Finn Poulsen, Iver Poulsen, Vestergaard Poulsen, Niels Ravn, Rimstad, Poul Schlüter, Adolph Sørensen, Erna Sørensen, Poul Sørensen, Knud Thomsen, Ib Thyregod, H. C. Toft, Weikop, Erik Østergaard, Knud Østergaard og Kristen Østergaard.

Stemmer ikke:

Chr. R. Christensen, Morten Lange og Lembourn.

Fraværende med anmeldt forfald:

Johan Asmussen, Bomholt, Dose, Andreas Hansen, Jørgen Jensen, Kirkegaard, Thisted Knudsen, Conrad Kofoed, Arne Larsen og Stetter.

Fraværende:

Enggaard, P. E. Eriksen, Knud Hertling og Rosing.

Første næstformand (From): Lovforslaget vil nu blive tilstillet statsministeren.

Uden for dagsordenen giver jeg ordet til den højtærede finansminister, for at han kan fremsætte en den 12. d. m. anmeldt redegørelse.

Finansministeren (Poul Hansen): Efter beslutning i regeringen nedsattes i november et udvalg med den opgave at overveje og afgive indstilling om den fremtidige tilrettelæggelse af arbejdet med effektivisering af statsadministrationen.

Dette udvalg har afgivet betænkning den 27. april i år, og jeg har fundet det naturligt under hensyn til spørgsmålets betydning og den hidtidige debat herom at give en redegørelse for udvalgets overvejelser og forslag og regeringens holdning dertil. Hermed vil der jo også blive givet folketinget en lejlighed til på et nyt grundlag at drøfte spørgsmålet.

Om baggrunden for at nedsætte et udvalg med den opgave at overveje en intensivering og reorganisering af det arbejde, som gøres for at forenkle og effektivisere statens administration, vil jeg gerne sige følgende:

For det første er det efterhånden en årrække siden, man gennem forvaltningskommissionen af 1946 foretog en systematisk analyse af problemkredsen omkring statsadministrationens rationalisering; og forvaltningsnævnet og dets sekretariat, der fremstod som et resultat af forvaltningskommissionens arbejde, har nu virket i så mange år, at det forekom naturligt at overveje, om der burde ske ændringer i dette

organs kommissorium, sammensætning og arbejdsmåde.

Dernæst er der siden forvaltningsnævnets oprettelse etableret andre organer med opgaver, der har tilknytning til forvaltningsnævnets arbejdsområde — jeg tænker her navnlig på administrationsudvalget af 1960 — således at spørgsmålet, om der er den tilstrækkelige koordinering af arbejdet på disse områder, efterhånden trængte sig på.

Endelig er betydningen af en effektiv og økonomisk statsadministration stadig stigende. Flere og flere opgaver lægges over på den offentlige administration. Den stærke økonomiske ekspansion og de store krav til den offentlige indsats har givet disse opgaver et hidtil ukendt omfang, og hertil kommer, at det i en tid med mangel på arbejdskraft bliver af endnu større betydning, at ikke flere personer end nødvendigt beskæftiges i offentlig administration.

Jeg skal ikke her gå ind på enkeltheder i betænkningen, der jo nu under titlen „Betænkning om effektivisering af statsadministrationen“ er omdelt til de ærede medlemmer, men jeg skal tillade mig at trække visse hovedpunkter frem.

Udvalget har bl. a. foretaget en gennemgang af de udvalg og andre organer, som her i landet beskæftiger sig med arbejdet med forenkling og tilrettelæggelse af statens forvaltning.

Forvaltningsnævnets virksomhed vil være bekendt fra de årlige skriftlige beretninger, ligesom jeg også kan henvise til de af administrationsudvalget afgivne betænkninger. Jeg skal derfor ikke gå nærmere ind herpå.

Ud over disse to udvalg findes dels andre udvalg, dels en række serviceorganer, som beskæftiger sig med beslægtede emner, f. eks. det personalepolitiske udvalg, udflytningsudvalget, I/S Datacentralen af 1959, som er oprettet af staten i samarbejde med kommunerne, statens hulkortcentral m. fl.

Det er udvalgets opfattelse, at selv om der gennem det hidtidige arbejde med statsadministrationens opbygning og ratio-